

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Vztah spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol

Alice Nedělová

Bakalářská práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

Praha 2020

Prague College of Psychosocial Studies

Relationships among spiritual intelligence, mental health and materialism of high school students

Alice Nedělová

The Bachelor Thesis

Study program: Psychology

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

Prague 2020

Anotace

Hlavním cílem této bakalářské práce je prozkoumání vzájemných vztahů mezi spirituální inteligencí, duševním zdravím a materialismem u vybraného výzkumného souboru studentů středních škol. Teoretická část se zaměřuje na spiritualitu, duševní zdraví a materialismus z pohledu různých autorů. Nejdůležitější jsou koncepce Richinsové a Dawsona (materialismus), D. B. Kinga (spirituální inteligence) a C. L. M. Keyese (duševní zdraví), jejichž dotazníky jsou použity v praktické části. V praktické části jsou podrobněji popsány použité testové metody – Škála spirituální inteligence (SISRI-24), Škála duševního zdraví (MHC-SF) a Škála materialistických hodnot (MVS). Praktická část dále popisuje průběh sběru dat a představuje výsledky výzkumu.

Klíčová slova: spirituální inteligence, spiritualita, duševní zdraví, blahobyt, materialismus, materialistická hodnotová orientace

Annotation

The bachelor thesis aims to examine the relations among spiritual intelligence, mental health and materialism in a selected group of high school students. The theoretical part focuses on spirituality, mental health and materialism from the perspective of different authors. The most important concepts are the ones of Richins and Dawson (spiritual health) and C. L. M. Keyes (mental health). Their questionnaires are also used in the practical part. The practical part explains in detail the used test methods – Spiritual Intelligence Scale (SISRI-24), Mental Health Continuum Short-Form (MHC-SF) and Material Values Scale (MVS). This part describes the process of data collection and represents the results of the research.

Keywords: spiritual intelligence, spirituality, mental health, well-being, materialism, materialistic value orientation

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze 15. 4. 2020

.....

Alice Nedělová

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému odbornému vedoucímu Mgr. Jaroslavu Jirmanovi, PhD. za jeho vstřícnost, přínosné rady a podporu při vytváření této bakalářské práce. Mé díky patří také všem ochotným respondentům a učitelům středních škol, kteří mi v jejich třídách umožnili sběr dat.

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Spiritualita	10
1.1 Vymezení pojmů.....	10
1.1.1 Definice náboženství	10
1.1.2 Definice spirituality a religiozity.....	10
1.1.3 Definice spirituální inteligence	11
1.2 Vývoj pojmu spirituální inteligence.....	12
1.2.1 Gardner a jeho pojetí	12
1.2.2 Pozdější vývoj pojmu	13
1.3 Měření spirituality.....	15
1.3.1 Spirituální inteligence a věk.....	16
2 Osobní pohoda.....	17
2.1 Definice osobní pohody	17
2.2 Přístupy k pojetí osobní pohody	18
2.3 Měření osobní pohody	19
3 Materialismus	21
3.1 Definice materialismus.....	21
3.2 Měření materialismu	21
4 Hodnoty	23
4.1 Definice hodnot	23
4.2 Rozdělení hodnot	23
4.2.1 Materialismus a spiritualita jako hodnoty.....	25
5 Vztah mezi spiritualitou, osobní pohodou a materialismem.....	28
5.1 Spirituální inteligence a osobní pohoda	28
5.2 Osobní pohoda a materialismus.....	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	32
6 Metodologie výzkumu	32
6.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu.....	32

6.2	Hypotézy	33
6.3	Výzkumný soubor	34
6.4	Sběr dat	35
6.5	Výzkumné nástroje	36
6.5.1	Demografické údaje	36
6.5.2	Dotazník MHC-SF	37
6.5.3	Škála MVS	39
6.5.4	Škála SISRI-24	40
6.6	Způsob vyhodnocení	42
7	Prezentace výsledků pro výzkumné otázky a ověřování hypotéz	43
8	Diskuze	51
8.1	Limity výzkumu	55
	Závěr	57
	Seznam použité literatury	59
	Seznam tabulek, obrázků a grafů	67
	Seznam příloh	69
	Přílohy	

Úvod

Pojem spirituality je v českém prostředí často porovnáván s pojmem religiozita. Na objasnění těchto pojmů se z českých řad podílejí I. Štampach či P. Říčan, na jejich definice se odkazuje i teoretická část práce. Spirituální inteligence je u nás ale pojmem relativně novým, který ještě není tolik výzkumně prozkoumán a přichází s ním i nové otazníky, kam spirituální inteligenci v nazírání na spiritualitu zařadit. Práce navazuje na snahu o spojení spirituální inteligence s duševním zdravím a pokouší se tyto pojmy propojit také s materialistickými hodnotami.

Při sběru dat se práce zaměřuje na skupinu středoškolských studentů, ve výzkumném souboru jsou zastoupeni studenti gymnázií (úplné střední všeobecné vzdělání), středních odborných škol (SOŠ, úplné střední odborné vzdělání s maturitou) a středních odborných učilišť (SOU, střední odborné vzdělání s výučním listem). Vzhledem k povaze práce je tato cílová skupina vhodná k ověření stanovených hypotéz. Práce vychází z předpokladu, že mezi věkem a mírou spirituální inteligence není signifikantní vztah, Slezáčková a Janštová (2016) došly ke stejnému zjištění u české populace. V práci je zvolena konkrétní věková kategorie, aby autorka této práce mohla výsledky svého výzkumu porovnat s výsledky výše zmíněné studie. Pro výzkumy materialistické hodnotové orientace je věk studentů středních škol také specifický, i z tohoto důvodu byl zvolen.

Hlavním cílem práce je odhalit vztahy mezi spirituální inteligencí, duševním zdravím a materialismem u studentů středních škol. Dále se práce zaměřuje na povahu vztahu mezi jednotlivými dimenzemi použitých dotazníků a na možnost, že by mohly jednotlivé dimenze dotazníků predikovat vyšší míru spirituální inteligence či vyšší míru duševního zdraví. Důležitým bodem této práce je také snaha odhalit, zda typ studované střední školy ovlivňuje míru materialismu.

Bakalářská práce je rozdělena do teoretické a praktické části. Teoretická část obsahuje pět kapitol. První tři kapitoly se věnují bližšímu vysvětlení pojmů spiritualita, osobní pohoda a materialismus. V těchto kapitolách se autorka snaží nejdříve pojmy definovat, poté se pokouší zachytit odlišné přístupy k pojmům a zároveň zdůraznit, které pojetí je pro jednotlivé pojmy v této práci klíčové. V závěru kapitol se snaží nastínit možnou cestu měření pro všechny tři pojmy. Kapitoly obsahují koncepce Richinsové a Dawsona (materialismus), D. B. Kinga (spirituální inteligence) a C. L. M.

Keyese (duševní zdraví), jejichž dotazníky jsou použity v praktické části. Čtvrtá kapitola je zaměřena na pojem hodnoty, jelikož na pojmy materialismus a spiritualita může být nahlíženo také jako na hodnoty. Čtvrtá kapitola nejdříve vymezuje pojem hodnota, poté se snaží načrtnout základní dělení hodnot dle různých autorů. Pátá kapitola se věnuje vzájemným souvislostem mezi pojmy spirituální inteligence, osobní pohoda a materialismus. Pátá kapitola také shrnuje realizované výzkumy v dané problematice vztahů mezi pojmy.

Po teoretické části následuje část praktická. V praktické části jsou vymezeny výzkumné cíle, otázky a hypotézy. Dále je v této části popsán průběh sběru a zpracování dat, na základě analýzy získaných dat jsou v závěru práce zjištěné výsledky diskutovány.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Spiritualita

1.1 Vymezení pojmů

1.1.1 Definice náboženství

Říčan et al. (2006, s. 424) pohlíží na náboženství jako na „absolutní závaznost (re-ligio) člověka vůči něčemu, co ho radikálně přesahuje, co dává jeho životu smysl a řád, co určuje jeho systém hodnot, k čemu upíná svou největší naději“. Zjednodušeně podle Říčana (2002, s. 35) „náboženstvím rozumíme to, čím se zabývá religionistika, věda o náboženství.“

Náboženství podle Štampacha (1992, s. 10) je „reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní skutečnosti.“ Později Štampach (1998, s. 30) popisuje náboženství jako „vztah člověka k numinózní transcendenci.“ Na numinozitu pohlíží jako na sakrální (posvátnou) a je podle něj v protikladu ke světskému pojetí.

Fromm (2003, s. 31) místo numinozity používá pojem oddanost. Lidé se podle něj nevztahují k posvátnu, ale jsou hnáni potřebou oddanosti cíli, myšlence, nebo moci, která je převyšuje (Bůh). Náboženství je podle něj „systém myšlení a jednání sdílený skupinou lidí, který poskytuje jednotlivci rámec pro orientaci a předmět uctívání.“

1.1.2 Definice spirituality a religiozity

Spiritualita je vnímána jako niterná prožitková složka, kdežto pojem náboženství má v očích společnosti spíše negativní konotaci. Pojem náboženství je spjatý s institucemi, které v lidech mohou vyvolávat pocit vyprázdňené náboženské tradice (Říčan, 2002).

V psychologii směřuje pojetí spirituality k individuálnímu uvědomění transcendentní dimenze osobnosti. Člověk dochází k uvědomění skrze zkušenosti, ze kterých posléze čerpá ve vytvoření vlastního pojetí toho, co považuje za posvátné (Stríženec, 2006).

Na rozdíl od spirituality, pojem religiozita v sobě kromě prožitkové složky skrývá i konkrétní lidské jednání (Říčan, 2002). Stríženec (2006) ke složkám religiozity

řadí kromě prožitkové složky (náboženské city) a konkrétního jednání (kult, aktivita v rámci náboženského společenství) také různé formy myšlení (dimenze poznatků – náboženské přesvědčení). Štampach (2010) zmiňuje, že se k označení religiozity občas používá také český ekvivalent náboženskost.

Štampach (1998, s. 30) religiozitu definuje jako „přítomnost náboženství v populaci.“ Dívá se na religiozitu z pohledu kvalitativního a kvantitativního. U kvalitativního pohledu považuje za důležité, jaké podoby má náboženství ve společnosti, a jak ovlivňuje život lidí, kteří religiozitu prožívají. Kvantitativní hledisko se zaměřuje na projevy konkrétních náboženských prvků v populaci. Častý je průzkum dotazování populace na víru v Boha, což odráží subjektivní postoje jednotlivých lidí ve společnosti, ale s objektivní měřitelností religiozity je problém.

1.1.3 Definice spirituální inteligence

Konstrukt spirituální inteligence můžeme zařadit do oblasti psychologie náboženství. King (2010) definuje spirituální inteligenci jako soubor duševních schopností, které přispívají k uvědomění, integraci a adaptivnímu uplatňování nemateriálních a transcendentních aspektů vlastní existence, což vede k výsledkům jako hluboká existenciální reflexe, posílení smyslu, uznání transcendentního já a ovládnutí duchovních stavů. Následně King navrhuje čtyři stěžejní složky spirituální inteligence: kritické uvažování o existenciálních tématech (Critical existential thinking), schopnost nalézat osobní smysl života (Personal meaning production), vědomí přesahu, transcendence (Transcendental awareness) a schopnost rozšiřování svého vědomí (Conscious state expansion). Pojetí Kinga je pro tuto práci významné, jelikož z něj vychází Škála spirituální inteligence (SISRI-24), která je využita ve výzkumné části bakalářské práce. Spirituální inteligenci bychom mohli podle Naselové (2004) definovat jako schopnost čerpat ze svých duchovních schopností a zdrojů k lepší identifikaci, nalezení smyslu a vyřešení existenčních, duchovních a praktických otázek. Podle definice Wigglesworthové (2006) je spirituální inteligence schopností chovat se s moudrostí a soucitem, zároveň zachovávat vnitřní a vnější mír (vyrovnanost) bez ohledu na okolnosti. Vaughan (2002) se domnívá, že spirituální inteligence znamená schopnost hlubokého porozumění existenciálním otázkám a pohledu do mnoha úrovní vědomí, zabývá se vnitřním životem mysli a ducha a jeho vztahem k bytí ve světě. Jedna z často citovaných definic je definice podle Emmonse (2000a), který spirituální

inteligenci vymezuje jako adaptivní využívání duchovních informací k usnadnění každodenního řešení problémů a dosahování cílů. Další využívaná definice je podle Amrama a Dryeara (2008), kteří spirituální inteligenci vymezují jako soubor schopností, které jednotlivci používají k aplikaci, manifestaci a ztělesnění duchovních zdrojů, hodnot a vlastností způsobem, který zvyšuje jejich každodenní fungování a blahobyt.

1.2 Vývoj pojmu spirituální inteligence

1.2.1 Gardner a jeho pojetí

Gardner (1993/2011) ve své knize *Frames of Mind: the theory of multiple intelligences* zaznamenal snahy o navrhování nových druhů inteligence, kromě stoupajícího zájmu o emocionální inteligenci, si všiml, že se objevily vážné snahy popsat duchovní inteligenci a sexuální inteligenci. V této knize popsal Gardner svou teorii mnohočetné inteligence, která popisuje sedm na sobě nezávislých typů inteligence: lingvistická, hudební, logicko-matematická, tělesně-kinestetická, prostorová, intrapersonální a interpersonální.

Později Gardner (2000) označuje duchovní formu inteligence jako „existenciální“, jelikož se zdá být spjata s faktem naší existence jako jedinců ve vesmíru a naší schopností se nad tímto faktem pozastavit. Pojmenování duchovní inteligence jako „spirituální“ může být podle něj spojováno s konkrétním náboženstvím, proto se Gardner od tohoto názvu distancuje a pracuje dále s pojmem existenciální inteligence.

Kritéria inteligence podle Gardnera

Gardner (1943/2018, s. 104–109) vymezuje 8 znaků inteligence, dle kterých lze případně rozhodnout o zařazení nového typu inteligence, pořadí znaků není závazné:

- Potenciální izolace při poškození mozku – určitá schopnost by měla při poškození mozku zůstat relativně zachována vzhledem k jiným schopnostem. Při poškození dané schopnosti, záleží na tom, v jaké míře je toto poškození izolované vzhledem k jiným schopnostem. Rozsah relativní autonomie můžeme poznat také podle toho, do jaké míry zůstala schopnost zachována, jestliže došlo ke zničení ostatních schopností.

- Existence idiots savants, zázračných dětí a dalších výjimečných – existují lidé (např. autistické děti či děti s vývojovými poruchami učení) u kterých můžeme pozorovat izolované poškození jediné intelektové schopnosti vzhledem k jiným schopnostem.
- Nalezení základní operace nebo souboru – každá inteligence obsahuje základní soubor operací, které aktivují specifické druhy vstupních informací. Příkladem je umění napodobit pohyb jiných lidí (tělesná inteligence) či rozlišování výšek tónů (hudební inteligence).
- Typický průběh vývoje samotné inteligence společně s charakteristickým souborem kvalifikovaných „konečných“ výkonů – měli bychom umět rozpoznat úroveň odbornosti ve vývoji inteligence. Někteří jedinci jsou v dané schopnosti průměrní, avšak jiní jsou neobyčejně talentovaní.
- Evoluční historie a evoluční hodnověrnost – základy jednotlivých intelektových schopností můžeme vypátrat již miliony let zpět u jiných tvorů. Intelektové schopnosti se u jiných druhů mohly vyskytovat izolovaně, ale u člověka se více intelektových schopností mohlo sloučit do určitého typu inteligence.
- Ověření pomocí experimentálně-psychologických úkolů – tyto postupy nám mohou pomoci při objasňování souboru základních operací potenciální inteligence.
- Podpora ze strany výsledků psychometrického zkoumání – problém u měření inteligence pomocí testů nastává tehdy, kdy test neměří to, co měřit má. Některé úkoly v testech vyžadují zapojení více schopností, než je jedna konkrétní zkoumaná schopnost.
- Schopnost přijmout kodifikaci v symbolickém systému – k základním charakteristikám lidské inteligence patří to, že pomocí symbolických systémů podmíněných kulturou vyjadřujeme určité schopnosti.

1.2.2 Pozdější vývoj pojmu

První ucelenou knihu o spirituální inteligenci publikovali Zohar a Marshall (2001). V knize popisují potenciál spirituální inteligence (SQ). Potenciál vidí v tom, že pomocí SQ můžeme svůj život zasadit do bohatšího významového kontextu a díky

tomu dokážeme lépe posoudit, jestli je naše životní dráha smysluplnější než jiná. Pomocí SQ řešíme význam hodnot, které jsou často klíčové pro směr našeho jednání. SQ nám pomáhá překonat naše bezprostřední ego a dostat se dál do těch hlubších vrstev potenciálu, které jsou v nás skryty. Autoři zdůrazňují, že spirituální inteligence nemusí být nezbytně spojená s náboženstvím. Jestliže je člověk věřící, neznamená to automaticky, že bude mít vysokou SQ. Člověk s vysokou SQ může mít rozvinuté spirituální schopnosti, aniž by byl nábožensky založen. Lidé by neměli spoléhat na vnější diktát konkrétního náboženství, aby jim ukázalo v životě určitý smysl, ale pomocí SQ by si lidé měli v životě najít vlastní cestu k nalezení smyslu, která bude vycházet z nich samotných.

V diskuzi ohledně konceptu spirituální inteligence pokračoval (Emmons, 2000b), který trval na tom, že spiritualita splňuje všech 8 kritérií pro inteligenci podle Gardnerovy Teorie mnohočetné inteligence. Emmons obhajoval svůj předpoklad, že existuje soubor dovedností a schopností spojených s duchovnem, které jsou důležité pro každodenní řešení problémů. Navrhl model duchovní inteligence, která se skládá ze čtyř schopností: schopnost transcendence, schopnost vstupovat do zvýšených duchovních stavů vědomí, schopnost využívat duchovní zdroje k řešení problémů v životě a schopnost kultivovat každodenní činnosti, události a vztahy se smyslem pro posvátnost či božskost.

Amram (2007) ve své studii vymežil sedm hlavních témat spirituální inteligence: vědomí, milost, význam, transcendence, pravda, pokojná kapitulace před sebou samým a vnitřní svoboda. Tato témata byla ve studii nalezena pomocí tematické analýzy 71 rozhovorů s respondenty, které jejich vrstevníci označili za duchovně inteligentní. Vrstevníci vždy respondenta uváděli jako příklad toho, kdo ztělesňuje duchovno v každodenních způsobech života a posiluje tím své každodenní fungování přispívající k většímu blahobytu.

S modelem spirituální inteligence přichází King (2008) ve své práci *Rethinking Claims of Spiritual Intelligence: A Definition, Model, and Measure*.

Model je složen ze čtyř dimenzí (King & DeCicco, 2009, s. 70–71):

- Kritické uvažování o existenciálních tématech (CET: Critical existential thinking) – schopnost kriticky uvažovat o smyslu, účelu a dalších existenčních či metafyzických otázkách (např. realita, vesmír, prostor, čas, smrt).

- Nalézání smysluplnosti života (PMP: Personal meaning production) – schopnost vytvořit osobní smysl a účel ve všech fyzických a duševních prožitcích, včetně schopnosti vytvořit a dosáhnout životní cíl.
- Vědomí přesahu (TA: Transcendental awareness) – schopnost vnímat transcendentní (přesahující) rozměry vlastního já, ostatních a fyzického světa (např. nonmaterialismus, propojenost) během normálního bdělého stavu vědomí.
- Schopnost rozšiřování svého vědomí (CSE: Conscious state expansion)
 - schopnost vstupovat do duchovních stavů vědomí (např. čistého vědomí, kosmického vědomí, jednoty) podle vlastního uvážení.

1.3 Měření spirituality

V českém prostředí vznikl Pražský dotazník spirituality (Říčan & Janošová, 2005), který byl navržen s ohledem na vnímání spirituality v České republice.

Test spirituální citlivosti (TSC) byl také vytvořen v České Republice. Probandi mají za úkol se nejdříve podívat na 11 figurálních obrazů, potom pomocí Likertovy škály vyznačí u každého výrazu v seznamu 21 výrazů pro city, nakolik v nich jednotlivé obrazy evokovaly spirituální prožitky (Říčan, Janošová & Tyl, 2007).

Na českých a slovenských vysokoškolských studentech byl zkoumán Dotazník intenzity náboženské víry (The Santa Clara Strength of Religious Faith Questionnaire, SCSORF). Autoři studie z výsledků navrhli, že by dotazník mohl mít využití v oblasti práce k měření integrity osobnosti člověka jako součást posouzení toho, zda má uchazeč potřebné složky osobnosti pro danou práci (Babinčák, Preiss, Příhodová & Příhodová, 2015).

Další dotazník, který byl vyzkoušen na české populaci, se nazývá Expressions of Spirituality Inventory (ESI). Dotazník je složen z 32 položek a pěti dimenzí – dimenze kognitivní orientace na spiritualitu (COS), zkušenostně-fenomenologické dimenze (EPD), dimenze existenciální pohody (EWB), dimenze paranormálního přesvědčení (PAR) a dimenze religiozity (REL) (Machů, 2015).

První verze škály na měření spirituální inteligence SISRI (Spiritual Intelligence Self-Report Inventory) obsahovala 84 položek, později byla zredukována

na 39 položek. Konečná verze škály, která je aktuálně využívána, se nazývá SISRI-24 a obsahuje již pouze 24 položek (King, 2008).

České normy pro SISRI-24 vytvořili Slezáčková a Moravec (2018). V českém prostředí byla škála SISRI-24 poprvé použita ve studii, která si kladla za cíl „odhalit souvislosti mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím a ověřit vztah spirituální inteligence k demografickým proměnným“ (Slezáčková & Janštová, 2016).

K měření spirituální inteligence se v cizině využívá také ISIS (Integrated Spiritual Intelligence Scale). Škála vychází ze 7 témat spirituální inteligence (vědomí, milost, význam, transcendence, pravda, pokojná kapitulace před sebou samým a vnitřní svoboda), které jsou odvozené z kvalitativních rozhovorů Amrama (2007). Témata, ze kterých stupnice vycházela, byly seskupeny do 5 základních schopností: vědomí, milost, smysl, transcendence, pravda (Amram & Dryer, 2008).

1.3.1 Spirituální inteligence a věk

King a DeCicco (2009) odhalili významný pozitivní vztah spirituální inteligence a věku. Slezáčková a Janštová (2016) se snažily zjistit povahu vztahu spirituální inteligence a demografických ukazatelů (pohlaví, věk, úroveň dosaženého vzdělání, rodinný stav, náboženské vyznání a frekvence duchovní praxe). Signifikantní vztah byl nalezen jen mezi mírou spirituální inteligence a náboženským vyznáním. Nejvyšších hodnot spirituální inteligence dosahovali lidé, kteří se nehlásili k žádnému náboženskému směru, ale považovali se za spirituálně založené.

Na 247 středoškolských studentech (124 mužů a 123 žen) ve věkovém rozmezí 14 až 17 let byla provedena studie, které také zjistila, že věk není důležitým faktorem pro vztah spirituální inteligence a duševního zdraví (Shabani, Hassan, Ahmad & Baba, 2010). U vysokoškolských studentů vycházejí výsledky studie obdobně, vztah mezi věkem a spirituální inteligencí nebyl potvrzen (Chan, Arita, Siu & Angela, 2016).

2 Osobní pohoda

2.1 Definice osobní pohody

Konstrukt osobní pohoda (well-being) patří do pozitivní psychologie. Teorii osobní pohody propracoval M. Seligman. Seligman vymezuje pět prvků osobní pohody: „pozitivní emoce, zaujetí činností, pozitivní vztahy, smysluplnost a úspěšný výkon“ (2011/2014, s. 28). Této teorii nejdříve předcházela Teorie opravdového štěstí, ve které ale postupem času M. Seligman našel slabá místa. Teorie opravdového štěstí si klade za cíl zvýšení spokojenosti se životem, avšak cíl teorie osobní pohody je zvýšení míry optimálního prospívání (flourishing) prostřednictvím zvýšení pozitivních emocí, angažovaného zaujetí, smysluplnosti, pozitivních vztahů a úspěšného výkonu (Seligman, 2011/2014). Optimální prospívání (flourishing) bývá někdy překládáno také jako „vzkvétání“. Pojetí optimálního prospívání využívá ve své teorii také Keyes (2002), který tento konstrukt rozděluje na duševní (psychologickou), emocionální a sociální osobní pohodu. Z tohoto rozdělení vzešla Škála duševního zdraví (MHC-SF), která je využita ve výzkumné části této bakalářské práce. Keyes a Haidt (2003) se snažili vymezit podpůrné pilíře, které jsou také důležité pro udržení si optimální úrovně prospívání: pozitivní osobní charakteristiky, odolnost, stanovování cílů, angažovanost. Huppert a So (2009) se snažili v konceptu vzkvétání popsat, jak vypadá člověk, který vzkvétá. Došli k tomu, že o člověku lze říci, že vzkvétá, pokud vnímá, že jeho život jde dobře. Vzkvétání je kombinací pocitu dobrého a efektivního fungování, je založeno na sebeuposouzení, a je tedy subjektivním pocitem blahobytu (well being). Jedinci, kteří vzkvétají (mají vysokou úroveň psychické pohody), se efektivně učí, pracují produktivně, mají prosociální chování, častěji přispívají svému společenství a mají lepší fyzické zdraví (Huppert, 2009). Jiný pohled na pojetí osobní pohody mají Diener, Lucas a Oishi (2002), kteří osobní pohodu definují jako kognitivní a emocionální hodnocení života jako celku. Tato hodnocení zahrnují emocionální reakce na události i kognitivní úsudky uspokojení a naplnění.

Osobní pohoda v sobě zahrnuje kognitivní, emoční, sociální a kulturní komponenty. Je označována za dlouhodobý emoční stav, kdy člověk subjektivně hodnotí spokojenost se svým životem (Šolcová & Kebza, 2009). Osobní pohoda je často vnímána jako hodnocení kvality života jako celku (Šolcová & Kebza, 2004).

2.2 Přístupy k pojetí osobní pohody

Osobní pohoda patří do oblasti pozitivní psychologie. Pozitivní psychologie se zaměřuje na vyvážení negativních psychologických jevů (duševní nemoc) tím, že se zaměřuje na pozitivní psychologické jevy (duševní zdraví). Existují různé teorie, které mají vést k většímu pochopení subjektivní osobní pohody. Jedna z nich je teorie životních cílů. Tato teorie spočívá v tom, že si člověk stanoví určitý cíl, a když se mu daří tento cíl realizovat, cítí se uspokojen (je „v pohodě“). Nedaří-li se člověku dosahovat plánovaného cíle, začíná pociťovat negativní emoce, ale hladina kladných emocí zůstává neovlivněna. Teorie uspokojování životních potřeb vychází z teorií Freuda a Maslowa, kteří zdůrazňovali důležitost frustrace potřeby. Tato teorie zahrnuje jejich přesvědčení, že neuspokojená potřeba snižuje pocit osobní pohody (well-being), neuspokojení potřeby se projevuje zvýšeným napětím (Křivohlavý, 2015).

Současný výzkum osobní pohody vychází ze dvou pohledů: hédonického a eudaimonického. Hédonický se zaměřuje na štěstí, člověk se snaží dosahovat rozkoše a vyhnout se bolesti, aby byl v osobní pohodě. Eudaimonický se zaměřuje na smysl, osobní pohoda je podle tohoto přístupu úroveň, kdy člověk plně funguje (Ryan & Deci, 2001).

Z psychologického hlediska se osobní pohoda nachází na hranici mezi afekty, náladami a osobnostními rysy. Osobní pohoda bývá vnímána jako prožitek, který trvá dny či týdny. Osobní pohoda zahrnuje stabilní i proměnlivé emoční charakteristiky (Blatný, Doselová, Kebza & Šolcová, 2005).

Stock, Okun a Benin (1986) rozdělují osobní pohodu na tři komponenty: štěstí, spokojenost se životem a morálku. Na jednotlivé komponenty nahlíží jako na sít pozitivních a negativních afektů. Pozitivní afekt je podle nich přechodný pocit aktivního potěšení a negativní afekt je také přechodný pocit, avšak zahrnuje úzkost, deprese, agitovanost, obavy či pesimismus. Komponenty se liší v časové orientaci a kognitivní aktivitě, životní spokojenost se soustředí na minulost, štěstí na přítomnost a morálka na budoucnost. Největší kognitivní aktivitu bude jedinec vynakládat při posuzování životní spokojenosti a nejméně silná kognitivní aktivita je spojená s komponentou štěstí. Komponenta morálky má střední kognitivní obsah.

2.3 Měření osobní pohody

Seligman (2011/2014, s. 268) odstoupil od své původní teorie duševního zdraví, jelikož zjistil, že 70 % odpovědí na otázku „Jak jste spokojeni se svým životem?“ se měnilo podle momentální nálady respondentů. Zjistil, že tato otázka má přechodnou (momentální nálada) a trvalejší složku (hodnocení životních podmínek).

Blatný et al. (2005) ve své studii zmiňují, že u osobní pohody se při měření obtížně odlišuje emoční (aktuální) a osobností (habituální) složka.

Keyes (2002) poprvé přišel ve své studii se Škálou duševního zdraví (MHC-SL), kde se zaměřil na vnímání duševního zdraví, léčbu a prevenci duševního onemocnění. Později Keyes (2007) svá zjištění shrnul jako důležitá pro prevenci duševních onemocnění a pro rozkvet jednotlivců i celé společnosti. Keyes et al. (2008) shrnují ve svém článku zkrácenou verzi Škály duševního zdraví (MHC-SF), která se skládá ze 14 položek, a měří stupeň emoční, sociální a duševní (psychické) pohody.

Emocionální pohoda (položky 1–3) je vymezená z hlediska pozitivních afektů (afekt jako přechodný pocit) a spokojenosti se životem (Keyes et al., 2008). Podle Keyese (2006) je emocionální pohoda specifický rozměr subjektivního blahobytu (well-being), který spočívá ve vnímání projeveného zájmu o život, štěstí a spokojenosti se životem v poměru pozitivních a negativních afektů (přechodných pocitů).

Sociální pohoda (položky 4–8) zahrnuje tyto aspekty: společenská přijatelnost, sociální aktuálnost, sociální přínos, sociální soudržnost a sociální integraci (Keyes et al., 2008). Těchto pět dimenzí sociální osobní pohody vychází ze SWB (Social well-being) modelu (Keyes, 1998).

Duševní pohoda (položky 9–14) v sobě nese rozměry autonomie, ovládnutí životního prostředí, pozitivní vztahy s ostatními, smysl života, sebepřijetí a osobní růst (Keyes et al., 2008).

Tyto rozměry osobní pohody vychází z modelu Ryffa (1989). Sebeřijetí je podle něj důležitá vlastnost pro seberealizaci, optimální fungování a zralost. Člověk s vysokou mírou autonomie nehledí na souhlas ostatních, ale zaměřuje se na vnitřní měřítko hodnocení. Pozitivní vztahy s ostatními pokládá za kritérium zralosti. Ovládnutí životního prostředí znamená, že je člověk schopen měnit pomocí fyzických a duševních aktivit svět kolem sebe. K pocitu, že život má smysl, přispívá to, jestliže má člověk

vymezené cíle. Pro osobní růst je důležité, aby člověk nadále rozvíjel svůj potenciál a realizoval se, jelikož mu to pomůže k optimálnímu psychologickému fungování.

Emoční pohoda může být také měřena také pomocí inventáře Affectometer 2 (AFM, Short Version). AFM je pětiminutový inventář všeobecného štěstí nebo pocitu pohody založený na měření vyváženosti (rovnováhy) pozitivních a negativních pocitů z nedávných zkušeností (Kammann & Flett, 1983).

Kromě emoční úrovně může být spokojenost se životem měřena také na kognitivně-posudkové úrovni pomocí škály SWLS (The satisfaction with life scale), která měří obecnou spokojenost člověka se životem (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985).

V českém prostředí poprvé použily MHC-SF Slezáčková a Janštová (2016) ve své studii, kde zjišťovaly vztah mezi duševním zdravím a spirituální inteligencí. V českém prostředí se autoři v posledních letech zaměřují ve svých studiích na osobní pohodu ve spojitosti s psychologií zdraví (Slezáčková & Pučelíková, 2016; Tenklová & Slezáčková, 2016; Klimusová, Burešová, Dosedlová & Jelínek, 2016).

3 Materialismus

3.1 Definice materialismu

V současné době existuje řada různých definic materialismu, které se používají. Jedna z nich je definice podle Belka (1984), který materialismus považuje za spotřebitelskou orientaci, jež odráží to, jaký význam spotřebitel přikládá majetku. Na nejvyšších úrovních materialismu zaujímá takové vlastnictví ústřední místo v životě člověka a má se za to, že poskytuje největší zdroje spokojenosti a nespokojenosti v životě přímo (jako účel) nebo nepřímo (jako prostředek cíle).

Tato práce vychází především z definice Richinsové a Dawsona (1992), kteří materialismus definují jako soubor centrálně zastávaných přesvědčení o důležitosti majetku v životě člověka. Materialismus podle nich odráží význam, který člověk přikládá nabytí majetku. Nabytí majetku je považováno za formu chování, která je nutná k dosažení žádoucích cílových stavů, včetně štěstí. Jejich pojetí materialismu tedy spočívá v tom, že je to hodnota, jež řídí volby a chování lidí v nejrůznějších situacích. Materialismus představuje pro člověka myšlenkové upořádání postojů v otázce, jak je v životě významné získávání a držení hmotných statků. Materialisté mají tendenci upřednostňovat majetek jako jeden z hlavních cílů svého života, mnohdy na úkor jiných věcí a činností v životě. Z jejich pojetí materialismu vytvořili Škálu materialistických hodnot (MVS), která je využita ve výzkumné části bakalářské práce.

3.2 Měření materialismu

K měření materialismu se využívá výše zmíněná Škála materialistických hodnot (MVS), která původně obsahovala 18 položek (Richins & Dawson, 1992), ale nakonec byla původní škála zkrácena na 15 položek kvůli lepším psychometrickým vlastnostem, a byla navržena také zkrácená verze škály, která obsahuje pouze 9 položek (Richins, 2004).

MVS obsahuje 3 dimenze materialismu (Richins, McKeage & Najjar, 1992, s. 303–304):

- Ústřednost – materialisté mají majetek a jeho pořízení v centru jejich života. Materialismus je pro ně smysl života a poskytuje jim cíl každodenního úsilí.

- Štěstí – materialisté považují majetek za zásadní pro své uspokojení a životní pohodu. Jsou účastni „honby za štěstím“, štěstí se snaží dosahovat skrze materiální statky na úkor osobních vztahů, zkušeností či úspěchů).
- Úspěch – materialisté posuzují svůj úspěch i úspěch ostatních podle množství a kvality nashromážděného majetku. Materialisté se považují za úspěšné podle toho, do jaké míry o nich vlastněný majetek vypovídá v očích okolí podle toho, jak chtějí na své okolí působit (jaký požadovaný obraz chtějí svému okolí promítat).

Belk (1984) navrhl tři měřítka materialistických rysů (majetnickost, nepřejícnost a závist), které vyjadřují vztah člověka k hmotným předmětům. Majetnickost chápe jako vztah k předmětům, vztah k nim si člověk vytváří po jejich pořízení. Nepřejícný člověk není ochotný dělit se s někým o svůj majetek. Závistivý člověk závidí ostatním lidem jejich majetek a po jejich majetku také touží.

4 Hodnoty

4.1 Definice hodnot

Podle Bilskyho a Schwartz (1994) je nejdůležitější motivační obsah hodnot, přesněji jejich ústřední motivační zájem, proto hodnoty definují jako kognitivní vyjádření důležitých lidských cílů nebo motivací, které osoby musí sdělovat, aby bylo možné koordinovat jejich chování. Schwartz (2012) zdůrazňuje, že hodnoty jsou jednou z ústředních složek naší osobnosti odlišnou od postojů, přesvědčení, norem a rysů a jsou také motivátory chování a postojů. Richinsová (1994) se domnívá, že osobní hodnoty charakterizují předměty, které lidé ve svém životě považují za nejdůležitější.

Cakirpaloglu (2004, s. 323) uvádí, že lze na hodnoty pohlížet z hlediska bio-psycho-socio-duchovního modelu lidského bytí. Z hlediska psychologie hodnoty vymezuje jako „obecné, poměrně stabilní determinanty nebo regulátory specifického vztahu jedince vůči objektům vlastního prožívání; hodnoty jsou nejčastěji reprezentovány konkrétními postoji.“

Smékal (2009, s. 256) také předpokládá, že jsou hodnoty zdrojem postojů. Hodnoty a hodnotová orientace podle něj „vznikají interiorizací ideálů a jejich konkretizací v zásadách a přesvědčeních.“

Hodnoty jsou poměrně stabilní psychické kategorie, ale v průběhu života člověka se vyvíjejí a transformují (Cakirpaloglu, 2004). Individuální hierarchický systém hodnot vychází ze zkušeností jedince a podle nich se také mění (Nakonečný, 1995/1998).

4.2 Rozdělení hodnot

Cakirpaloglu (2004) spatřuje problém v tom, že v současné psychologické vědě neexistuje všeobecně platná teorie o pojetí hodnot.

Inglehart (1971) přichází s pojmem „tichá revoluce“, pod tímto pojmem se skrývá změna hodnotových priorit daných generací. Teorie změny hodnot předpovídá posun od materialistických hodnot k hodnotám postmaterialistickým vlivem generační obměny obyvatelstva a ekonomického růstu (Inglehart, 1994). Materialisté podle něj dávají největší prioritu ekonomické a fyzické bezpečnosti, avšak postmaterialisté kladou větší důraz na sounáležitost na sebevyjádření (Inglehart, 1981). Inglehart (2000) zjistil,

že s klesajícím věkem respondentů podíl materialistů klesá a podíl postmaterialistů přibývá.

Rokeach (1977) dělí hodnoty na terminální a instrumentální. Instrumentální hodnoty jsou v tomto pojetí považovány za vhodné způsoby chování. Chování je prostředek pro dosažení terminálních hodnot. Terminální hodnoty jsou aktuální a budoucí cíle způsobů života, kterých by chtěl člověk dosáhnout během svého života.

Smékal (2009, s. 256) rozděluje hodnoty z pohledu psychologie:

- Hodnoty jako obecné cíle – o tyto cíle člověk usiluje podobně jako o terminální hodnoty v pojetí Rokeacha (1977).
- Hodnoty jako prostředky – prostředky jsou podobné jako instrumentální hodnoty v pojetí Rokeacha (1977).
- Hodnoty jako to, kvůli čemu stojí za to usilovat o určitý objekt nebo se mu vyhýbat – jako příklad Smékal uvádí, že se člověk může svobodně rozhodnout, jestli si užije požitek z kouření cigarety, nebo se rozhodne cigaretu odmítnout.
- Hodnoty jako kritéria, na jejichž základě oceňujeme, posuzujeme různé předměty a události našeho světa – tato kategorie pojímá osobní hodnotové orientace.

Dorotíková (1998, s. 22–30) klasifikuje hodnoty:

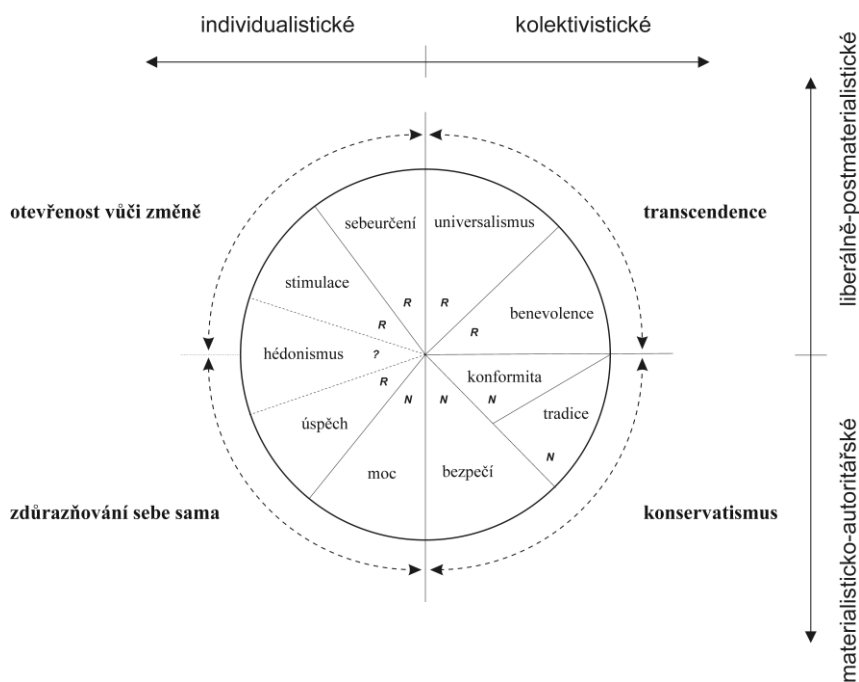
- Hodnota je to, o co usilujeme – v tomto pojetí nejsou hodnoty všeobecně platné, ale jsou všeobecně chtěné. Jestliže je hodnota to, o co usilujeme, pro její dosažení potřebujeme vůli. Předpokladem je, že se člověk snaží, jelikož chce něco získat.
- Hodnoty jsou zvláštní vlastností – hodnoty jsou objektivní, ale naše cítění hodnot je subjektivní, proto je naše cítění považováno za relativní. Podle našeho cítění přisuzujeme věcem určité vlastnosti, např. zda je nám věc příjemná či nepříjemná.
- Podstata hodnot spočívá ve vztahu – záleží na tom, jaký hodnotový vztah člověk zaujímá k věcem a jaké pocity zažívá ve vztahu k věcem. Podílí se na tom emocionalita subjektu (subjektivní faktor) a jeho usuzování (objektivní faktor).

- Hodnotami jsou všeobecně platné normy lidského chování – podle tohoto pojetí jsou normy všeobecně platné a může být vyžadováno jejich dodržování právními normami a předpisy. Individuální hodnoty mohou být pro společnost destruktivní, proto by společnost měla upřednostňovat „vyšší“ hodnoty (ideální hodnoty).

4.2.1 Materialismus a spiritualita jako hodnoty

Schwartz & Bilsky (1987) vytvořili teorii univerzálních hodnot. Při rozdělování hleděli na to, jestli jsou hodnoty individualistické či kolektivistické. Když se Schwartz (1992) snažil hodnoty rozdělit podle typu cíle, k němuž se vztahují (terminální a instrumentální), zjistil, že na většinu hodnot lze pohlížet jako na terminální hodnoty, proto je potřeba se zaměřit pouze na jeden z přístupů. Formulace hodnot z pohledu terminálního přístupu k hodnotám je podle něj vhodnější, jelikož lidé obvykle uvažují o hodnotách ve formě podstatného jména („moudrost“ místo „moudrý“). Instrumentální formulace hodnot je podle něj z tohoto důvodu někdy špatně pochopena jako popis osobnosti. Teorie Schwartze (1994) představuje tedy deset typů hodnot, které se odlišují svými motivačními cíli.

Hodnoty podle Schwartze (2012) tvoří kruhové uspořádání hodnot, které odráží motivaci jednotlivých hodnot. Čím bližší jsou si dvě hodnoty v kruhu, tím podobnější jsou jejich základní motivace. Naopak, čím jsou vzdálenější, tím vzdálenější jsou jejich motivace. Z podobných hodnot vznikají čtyři hodnoty vyššího řádu: transcendence (universalismus a benevolence), konzervatismus (konformita, tradice a bezpečí), zdůrazňování sebe sama (moc, úspěch a zčásti hédonismus) a otevřenost vůči změně (seburčení, stimulace a zčásti hédonismus). Pro lepší představu je výše uvedené znázorněno na Obrázku 1.

Obrázek 1: Schwartzův model hodnot (Hnilica, 2007)

Mezi hodnoty Schwartz (2012) řadí:

- Sebeurčení – cílem je nezávislé myšlení a činnost. Patří sem potřeba organismu kontrolovat a ovládat určitou míru vlastního stupně autonomie a nezávislosti.
- Stimulace – cílem je vzrušení z novosti či přímo nové výzvy v životě. Organismus by měl být udržen v optimální úrovni aktivace, která je pro něj pozitivní.
- Hédonismus – cílem je vlastní potěšení a uspokojení. Patří sem požitkářství, které je spojeno s uspokojováním potřeb organismu a rozkoše. V některých případech hodnoty hédonismu mohou zdůrazňovat materialismus, proto u těchto hodnot vychází negativní vztah s religiozitou (Schwartz & Huisman, 1995).
- Úspěch – cílem je dosažení osobního úspěchu pomocí prokázání vlastních kompetencí podle kulturních norem a takto získat společenský souhlas.
- Moc – cílem je získat sociální postavení a prestiž pomocí kontroly nebo dominance nad lidmi a zdroji. Ambiciózní člověk se bude snažit dosáhnout úspěchu aktivním působením v konkrétní interakci, avšak člověk, který touží po moci, se bude snažit dosáhnout dominantního postavení v rámci širšího společenského systému. Člověk může moci dosahovat pomocí autority či skrze

materiální bohatství. Materialismus by tedy do této kategorie patřil jako prostředek pro dosažení moci.

- Bezpečí – cílem je harmonie, stabilita společnosti, vztahů a sebe samých. Tato hodnota pokrývá individuální i širší skupinové zájmy (např. národní bezpečnost).
- Konformita – cílem je omezení impulsivního jednání, které by mohlo poškodit bezproblémovou interakci a fungování skupiny či porušit společenské normy a očekávání. Stejně jako benevolence podporuje tato hodnota kooperativní společenské vztahy.
- Tradice – cílem je respekt, závazek, přijetí zvyků a myšlenek, které člověku poskytuje kultura nebo náboženství. Patří sem tedy také podřízenost abstraktnějším objektům, jako jsou náboženské zvyky a myšlenky. Tento typ hodnot má nejblíže ke spiritualitě. Schwartz (1992) nadnesl možnost, že by spiritualita mohla patřit mezi univerzální hodnoty. Cílem spirituálních hodnot je udržování vnitřní harmonie v každodenní realitě a nalezení konečného smyslu života. Schwartz (2012) nakonec spiritualitu do výčtu hodnot nezařadil. Spiritualita byla pro mnoho společností významná, ale neprokázala univerzální význam napříč jednotlivými kulturami.
- Benevolence – cílem je zachování a případně zvýšení blahobytu své členské skupiny, se kterou je člověk v nejčastějším osobním kontaktu. Tato hodnota podporuje rozvíjení společenských vztahů, ale nejproblematictější je starost o vztahy v rodině.
- Univerzalismus – cílem je pochopení, uznání, tolerance, ochrana všech lidí pro jejich blaho a zájem o blaho přírody. Lidé, kteří upřednostňují tuto hodnotu, si často uvědomují, že pokud nebudou chránit své životní prostředí, tak to povede ke zničení přírodních zdrojů, jež jsou nepostradatelné pro přežití.

Později Schwartz et al. (2012) předkládají novou teorii hodnot, podle které se kontinuum hodnot dělí místo původních 10 hodnot na hodnot 19.

5 Vztah mezi spiritualitou, osobní pohodou a materialismem

5.1 Spirituální inteligence a osobní pohoda

Vztahem mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím se v českém prostředí ve své studii zabývaly Slezáčková a Janštová (2016). Pro výzkum použily Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) a Mental Health Continuum Scale – Short Form (MHC-SF). Jejich výzkumný soubor tvořil 223 respondentů. K duševnímu zdraví přistupovaly ve smyslu osobní pohody.

Podrobnější výsledky studie Slezáčkové a Janštové (2016) jsou uvedeny v diplomové práci Janštové (2015). Diplomová práce se snaží prozkoumat vztah spirituální inteligence (SISRI-24), duševního zdraví (MHC-SF) a optimálního prospívání (Psychological Flourishing Scale). Pomocí korelační analýzy, konkrétně přes Pearsonův korelační koeficient, byl nalezen pozitivní vztah mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím ($r = 0,384$). Ze čtyř dimenzí spirituální inteligence nejsilnější vztah ($r = 0,542$) k míře duševního zdraví vykazovala dimenze PMP (nalézání osobního smyslu). Nejméně těsný vztah ($r = 0,195$) k duševnímu zdraví ukázala dimenze CET (kritické uvažování o existenciálních tématech). Ze tří dimenzí duševního zdraví nejsilnější vztah ($r = 0,395$) ke spirituální inteligenci vykazovala dimenze psychologická osobní pohoda. Další část výzkumu se snažila získat odpovědi na to, jestli vyšší míra spirituální inteligence predikuje vyšší míru duševního zdraví. Bylo zjištěno, že vliv míry spirituální inteligence na míru duševního zdraví není příliš silný ($\beta = 0,384$). Pomocí regresní analýzy bylo zjištěno, že celkem 15 % ($R^2 = 0,147$) rozptylu duševního zdraví je vysvětleno vyšší mírou spirituální inteligence. Ze čtyř dimenzí spirituální inteligence se jako nejsilnější nezávislý prediktor ($\beta = 0,542$) vyšší míry duševního zdraví ukázala dimenze PMP (nalézání osobního smyslu). Dimenze PMP vysvětluje 29 % ($R^2 = 0,294$) rozptylu v pozitivní úrovni duševního zdraví. Při působení všech dimenzí současně je vyšší míra duševního zdraví nejvíce ovlivněna ($\beta = 0,621$) také dimenze PMP (nalézání osobního smyslu). Regresní analýza odhalila, že 15 % ($R^2 = 0,147$) rozptylu duševního zdraví je vysvětleno vyšší mírou dimenze PMP. Rozptyl vysvětluje, že čím výše člověk v těchto dimenzích skóruje, tím můžeme předpokládat vyšší úroveň pozitivního duševního zdraví.

V jiné studii byla Škála spirituální inteligence (SISRI-24) použita na vysokoškolských studentech. Jako prediktor pro osobní pohodu vyšla dimenze TA (vědomí přesahu). Autoři na základě výsledků navrhuji, že by se u studentů mělo zlepšit transcendentální povědomí pro zlepšení jejich životních podmínek (Sood, Bakhshi & Gupta, 2012).

Významnost vztahu spirituální inteligence a osobní pohody potvrzují výsledky i jiných studií, ve kterých nebyla použita Škála spirituální inteligence (Sahebalzamani, Farahani, Abasi & Talebi, 2013; Mishra & Vashist, 2014; Sharma & Jain, 2016; Shabani et al., 2010).

5.2 Osobní pohoda a materialismus

V pozitivní psychologii je materiální prosperita důležitá, když zvyšuje osobní pohodu. Podle Seligmana (2011/2014) by měla být prosperita státu měřena osobní pohodou lidí. Záleží na tom, do jaké míry lidé hodnotí svůj život jako příjemný, angažovaný a smysluplný, proto by prosperita státu neměla být měřena jen pomocí HDP. Seligman uvádí řadu příkladů, na kterých ilustruje své tvrzení, že zvýšení HDP nezaručuje automatické zvýšení kvality života. Jedním z příkladů je prosperita advokacie a psychoterapie, když se snižuje kvalita života a propad celé společnosti roste.

V českém prostředí se výzkumy zaměřují na vztah materialismu a kvality života (Hnilica, 2007; Bariekzahyová, Rendlová & Hnilica, 2009). Hnilica (2007) zkoumal hypotézu, podle které by měla mít materialistická hodnotová orientace negativní účinek na spokojenost se životem. Výzkumným vzorkem bylo 215 univerzitních a gymnaziálních studentů. K měření materialismu byla využita Škála materialistických hodnot (MVS) a k měření kvality života Škála spokojenosti se životem (SWLS). Hypotéza byla potvrzena, byl zjištěn negativní vztah mezi dimenzí štěstí MVS a škálou spokojenosti se životem. Dimenze MVS štěstí znamená to, že člověk pokládá materiální statky za nutné pro dosažení štěstí a spokojenosti. Dimenze štěstí MVS prokázala nejméně škodlivější vliv i na osobní pohodu (Górník-Durose, 2019). Vychází z toho tedy, že:

čím více jedinci věří, že jsou materiální statky nutnou podmínkou k dosažení štěstí, tím méně jsou spokojeni se svými životy. Jedním z často uváděných

vysvětlení tohoto zjištění je, že materialističtí lidé nevlastní nikdy tolik materiálních statků, aby mohli být šťastni (Hnilica, 2007, s. 179).

Ke stejnému výsledku došli také Bariekhahyová et al. (2009). Tato studie byla provedena pouze na vzorku studentů středních škol – gymnázia, střední odborné školy (SOŠ) a střední odborná učiliště (SOU). Také zjistili negativní vztah mezi škálou MVS štěstí a škálou spokojenosti se životem, ale pro škálu MVS ústřednost to neplatilo. Zjistili také, že na vývoj materialistické hodnotové orientace má větší vliv studované střední školy mnohem více než původní rodina. Potvrdilo se jim očekávání, že žáci SOU jsou více materialističtí než studenti gymnázií. Studenti gymnázií jsou tedy méně materialističtí, a také jsou se svými životy výrazně spokojenější než studenti SOU a SOŠ. Typ střední školy ovlivňuje míru materialistické hodnotové orientace, a tím zprostředkovaně i kvalitu životů studentů (Bolghan-Abadi, Ghofrani & Abde-Khodaei, 2014).

Problémem je, jestliže se tři aspekty materialismu chovají ve vztahu k osobní pohodě různě, v konstrukt existují podle Górník-Durose (2019) protichůdně působící síly. Dimenzi štěstí MVS vnímá jako škodlivou pro osobní pohodu, ale na druhou stranu zmiňuje, že dimenze ústřednost MVS zvyšuje hédonickou a psychologickou pohodu. Na dimenzi úspěchu MVS se podle ní dá pohlížet rozdílně z pohledu bohatých a chudých. Pokud bohatí materialističtí lidé věří, že jim množství a kvalita nashromážděného majetku přinese úspěch, může jim tato víra pozvednout osobní pohodu. Avšak v případě chudších materialistických jedinců jim tato stejná víra může osobní pohodu naopak snížit.

Kasser et al. (2014) shrnuli čtyři studie, jenž podpořily tvrzení, že zlepšení osobní pohody v čase je spojeno s tím, že se člověk méně zaměří na materialistické cíle. Aby se u lidí zlepšila osobní pohoda, měli by přikládat relativně menší význam materialistickým cílům a hodnotám.

Negativní účinek materialismu na osobní pohodu ověřují i další studie, které tím potvrzují ústřední předpoklad v dostupné literatuře, že materialismus snižuje osobní pohodu (Karabati & Cemalcilar, 2010; Dittmar, Bond, Hurst & Kasser, 2014; Barbera & Gürhan, 1997). Seinauskiene, Mascinskiene, Petrike a Rutelione (2016) zjistili negativní spojení materialismu jen se spokojeností se životem, kterou považují za kognitivní aspekt osobní pohody.

Kasser a Ahuvia (2002) se ve svém bádání zaměřili na studenty podnikání v Singapuru. Zjistili, že studenti se silnou materialistickou hodnotovou orientací vykazovali nižší osobní pohodu. Přitom materialistická hodnotová orientace je podporována prostředím v oboru podnikání. Sagiv a Schwartz (2000) se domnívají, že osobní pohoda se u lidí zvýší, pokud budou mít stejné hodnoty jako ty, které převládají v jejich prostředí. Různé druhy hodnot mohou být podle nich tedy důležité pro osobní pohodu v závislosti na hodnotovém prostředí.

Burroughs a Rindfleisch (2002, s. 365) považují materialismus jako protiklad osobní pohody, individualistická materialistická hodnotová orientace je podle nich v rozporu s hodnotami, které mají kolektivistické zaměření (rodinné a náboženské hodnoty). Jestliže dojde ke střetu těchto rozdílných hodnot, vytvoří se psychické napětí, které je spojeno se sníženým pocitem osobní pohody. Ve svém výzkumu odhalili tři klíčová zjištění o vztahu mezi materialismem a osobní pohodou:

- materialismus je negativně spojen s hodnotami orientovanými na kolektiv;
- materialismus je spojen se zvýšeným vnitřním konfliktem a napětím u jedinců s vysokou úrovní hodnot orientovaných na kolektiv;
- napětí zprostředkovává vztah mezi materialismem a osobní pohodou pro jedince s vysokým stupněm hodnot orientovaných na kolektiv, ale ne pro jedince s nízkým stupněm hodnot orientovaných na kolektiv (rodinné a náboženské hodnoty).

Ke stejným poznatkům ohledně vnitřního napětí a konfliktu mezi individualistickými a kolektivistickými hodnotami dochází také Felix (2008). Také se domnívá, že konflikt a napětí vede ke snížení osobní pohody. Zároveň z jeho studie vyplývá, že jestli kolektivistické hodnoty v prostředí člověka tolerují či podporují materialismus, mohou být materialisté dokonce spokojenější se svým životem a vykazovat i vyšší úroveň sebeúcty.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodologie výzkumu

6.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu

Výzkumné šetření si klade za jeden z cílů zaměřit se na odkrytí vztahů mezi spirituální inteligencí v pojetí Kinga (2008), duševním zdravím dle Keyse (2002) a materialismem popsáním Richinsovou a Dawsonem (1992).

U všech výzkumných cílů této bakalářské práce je důležité jejich zaměření na studenty středních škol. U vztahu mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím je výzkumný soubor středoškolských studentů důležitý, jelikož práce vychází v teoretické části z toho, že mezi věkem a mírou spirituální inteligence není signifikantní vztah. Z tohoto důvodu se v této práci předpokládá, že se autorce práce podaří potvrdit hypotézy odvozené z výsledků výzkumu Slezáčkové a Janštové (2016), který pracoval s věkovým rozložením výzkumného souboru v rozmezí od 13 do 87 let. Věk respondentů je také důležitý ve vztahu mezi duševním zdravím a materialismem, protože v teoretické části je prezentováno mnoho výzkumů týkajících se tohoto vztahu, které se zaměřují na věkovou kategorii studentů středních škol a na základě toho byly sestaveny hypotézy v této práci.

Následujícím cílem je zjistit, která dimenze spirituální inteligence souvisí s vyšší mírou duševního zdraví, a naopak, která dimenze duševního zdraví souvisí s vyšší mírou spirituální inteligence. Dalším cílem je odhalit, která dimenze spirituální inteligence predikuje vyšší míru duševního zdraví a naopak, zda lze na základě vysoké hodnoty některé z dimenzí duševního zdraví predikovat vyšší spirituální inteligenci. Předposledním cílem je ověřit, zda typ studované střední školy ovlivňuje míru materialistické hodnotové orientace, a poslední cílem je zjistit, zda materialismus souvisí negativně s duševním zdravím.

Vzhledem ke zmíněným výzkumným cílům byla v této práci položena základní výzkumná otázka se záměrem odhalit vztahy mezi spirituální inteligencí, duševním zdravím a materialismem u zvoleného výzkumného souboru.

VO₁: Existuje statisticky významný vztah mezi celkovou mírou spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol?

6.2 Hypotézy

Hypotézy byly sestaveny na základě získaných poznatků z rešerše, které byly shrnuty v teoretické části této bakalářské práce.

H₁: Dimenze škály SISRI-24 „Nalézání osobního smyslu života“ vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře duševního zdraví.

H₂: Dimenze škály SISRI-24 „Kritické uvažování o existenciálních tématech“ vykazuje u studentů středních škol nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví.

H₃: Dimenze škály MHC-SF „Psychologická osobní pohoda“ vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře spirituální inteligence.

H₄: Dimenze škály SISRI-24 „Nalézání osobního smyslu života“ predikuje vyšší míru duševního zdraví.

H₅: Dimenze škály MHC-SF „Psychologická osobní pohoda“ predikuje vyšší míru spirituální inteligence.

Tyto hypotézy navazují na výzkum Slezáčkové a Janštové (2016) a na diplomovou práci Janšťové (2015). Výsledky výzkumu, na který navazují hypotézy, jsou podrobněji popsány v kapitole 5.1 Spirituální inteligence a osobní pohoda. Věk byl nejdříve považován za významný faktor, který měl ovlivňovat vyšší míru spirituální inteligence. Pozdější studie toto tvrzení však nepotvrdily. Slezáčková a Janštová (2016) mezi věkem a mírou spirituální inteligence nenašly signifikantní vztah. Jiná studie na středoškolských studentech zjistila, že věk není důležitým faktorem pro vztah spirituální inteligence a duševního zdraví (Shabani et al., 2010). Tyto hypotézy byly sestaveny pro zjištění, zda u studentů středních škol budou vycházet stejné výsledky jako ve výzkumu Slezáčkové a Janštové (2016). Věkové rozmezí respondentů v jejich výzkumu se pohybovalo v rozmezí od 13 do 87 let s průměrným věkem souboru 34,46 let. Předpokladem pro tyto hypotézy tedy bylo, že věkové omezení 14–19 let u studentů středních škol nebude mít vliv na výsledky výzkumu Slezáčkové a Janštové (2016) ohledně vztahu spirituální inteligence a duševního zdraví. Hypotézy H₄ a H₅ stavěly na předpokladu, že Janšťová (2015) zjistila, že míra spirituální inteligence vysvětluje 28 % rozptylu v míře duševního zdraví ($R = 0,524$; $R^2 = 0,275$).

H₆: Studenti středních škol jsou tím méně duševně zdraví, čím více jsou materialističtí.

Na materialismus a osobní pohodu je ve výzkumech často nahlíženo z pohledu konfliktu mezi individualistickými a kolektivistickými hodnotami. Materialismus reprezentuje individualistické hodnoty, kdežto osobní pohoda naopak kolektivistické (rodinné a náboženské hodnoty). Konflikt mezi hodnotami vytváří psychické napětí, které následně snižuje pocit osobní pohody. Předpoklad, že materialismus snižuje osobní pohodu, potvrzují studie, jež jsou zmíněny v této bakalářské práci v kapitole 5.2 Osobní pohoda a materialismus. Na tomto základě byla formulována šestá hypotéza.

H₇: Studenti na gymnáziu jsou méně materialisticky hodnotově orientováni, než studenti na SOU a SOŠ.

Z výzkumů uvedených v této bakalářské práci v kapitole 5.2 Osobní pohoda a materialismus vyplývá, že typ studované střední školy ovlivňuje míru materialistické hodnotové orientace. Vliv studované střední školy je mnohem větší, než vliv původní rodiny, ve které člověk vyrůstá. Studie provedené na studentech středních škol potvrdily, že studenti gymnázií (úplné střední všeobecné vzdělání) jsou méně materialističtí a výrazně spokojenější se svými životy než studenti SOU (úplné střední odborné vzdělání s výučním listem) a SOŠ (úplné střední odborné vzdělání s maturitou). Z tohoto důvodu byla sestavena sedmá hypotéza.

6.3 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek tvoří 434 respondentů. V souboru převažují ženy (N = 262, tj. 60,4 %), mužů je v souboru podstatně méně (N = 172, tj. 39,6 %). Výzkumný soubor tvoří studenti gymnázií (úplné střední všeobecné vzdělání), středních odborných škol (SOŠ, úplné střední odborné vzdělání s maturitou) a středních odborných učilišť (SOU, střední odborné vzdělání s výučním listem) z Prahy (N = 94) a Karlovarského kraje (N = 340). Ve výzkumném souboru je zastoupeno 11 skupin studentů středních škol. Studenti prvního, druhého, třetího a čtvrtého ročníku gymnázia (N = 239). Studenti prvního, druhého, třetího a čtvrtého ročníku na SOŠ (N = 137). Studenti prvního, druhého a třetího ročníku SOU (N = 58). Studenti jsou z pěti středních škol: SOŠ (maturitní obor bezpečnostně právní činnost), SOU (tříleté učební obory s výučním listem zedník a instalatér), SOU (tříleté učební obory s výučním listem cukrář-pekař

a kuchař-číšník), pedagogické lyceum a gymnázium (obor čtyřleté gymnázium, šestileté gymnázium s přírodovědným zaměřením, osmileté gymnázium).

Tabulka 1: Soubor studentů

Typ školy	Žena		Muž		Celkem	
	N	%	N	%	N	%
Gymnázium					239	55,1 %
1. ročník	28	10,7 %	21	12,2 %	49	11,3 %
2. ročník	20	7,6 %	23	13,4 %	43	9,9 %
3. ročník	49	18,7 %	36	20,9 %	85	19,6 %
4. ročník	29	11,1 %	33	19,2 %	62	14,3 %
Střední odborná škola					137	31,6 %
1. ročník	33	12,6 %	15	8,7 %	48	11,1 %
2. ročník	32	12,2 %	10	5,8 %	42	9,7 %
3. ročník	21	8,0 %	1	0,6 %	22	5,1 %
4. ročník	22	8,4 %	3	1,7 %	25	5,8 %
Střední odborné učiliště					58	13,4 %
1. ročník	11	4,2 %	5	2,9 %	16	3,7 %
2. ročník	17	6,5 %	7	4,1 %	24	5,5 %
3. ročník	0	0,0 %	18	10,5 %	18	4,1 %
CELKEM	262	100,0 %	172	100,0 %	434	100,0 %

Věk respondentů se pohybuje v rozpětí od 15 do 23 let, s průměrným věkem souboru 16,83 (SD = 1,32). Nejvíce je zastoupena věková skupina 17 let (N = 123) a nejméně jsou zastoupeny věkové skupiny 20 let (N = 1), 21 let (N = 1) a 22 let (N = 1).

Tabulka 2: Frekvenční tabulka

Věk	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Frekvence	80	98	123	94	34	1	1	1	2
Kumulativní frekvence	80	178	301	395	429	430	431	432	434

6.4 Sběr dat

Dotazníkové šetření probíhalo od září do prosince 2019 v pražských a karlovarských středních školách. Dotazníkové šetření probíhalo formou tužka-papír ve vyučovacích hodinách studentů, u vyplňování dotazníků jsem byla vždy přítomna. Vyplnění dotazníků trvalo studentům v průměru 20 minut. Dotazníky byly zcela

anonymní, studenti byli ujištěni, že s vyplněnými daty bude nakládáno jen v rámci této bakalářské práce pro vědecké účely. Studenti nebyli za vyplnění dotazníků nijak odměňováni, byli pouze motivováni tím, že pod svým jedinečným kódem najdou výsledky jejich dotazníků. Každý anonymní dotazník byl označen číselným kódem, který byl vygenerován podle pořadí, v jakém byl dotazník vytisknut. Dotazníky byly studentům v hodině rozdány vždy v náhodném pořadí. Studenti byli instruováni, aby si poznamenali své číselné kódy a pod číselnými kódy mohli následně dohledat výsledky. Po vyhodnocení dat byl učitelům, kteří byli přítomni při testování, zaslán soubor s výsledky, jež byly vyhodnoceny pro každý číselný kód zvlášť. Studenti měli možnost si po svém učiteli v případě zájmu vyžádat zaslání souboru s výsledky.

6.5 Výzkumné nástroje

Testová baterie je sestavena ze tří dotazníkových metod (SISRI-24, MHC-SF a MVS) a z demografických údajů. Deskriptivní charakteristiky dotazníků jsou uvedeny v příloze 6.

6.5.1 Demografické údaje

Respondenti v této části odpovídali na sérii otázek, které zjišťovaly věk, pohlaví, místo studia (kraj), typ studia (střední odborné vzdělání s výučním listem, úplné střední odborné vzdělání s maturitou – bez vyučení, úplné střední všeobecné vzdělání – na gymnáziu, měli možnost doplnit také jiný typ studia), ročník studia, nejvyšší dosažené vzdělání otce a nejvyšší dosažené vzdělání matky (ZŠ, SŠ bez maturity, SŠ s maturitou, VŠ). Podrobné rozložení respondentů v souboru ilustruje tabulka 1 a tabulka 2. Z výsledků o nejvyšším dosaženém vzdělání rodičů vyplývá, že respondenti v souboru měli nejčastěji rodiče, kteří dosáhli nejvyššího vzdělání na střední škole s maturitou, v případě otce (N = 161, tj. 37,1 %) a v případě matky (N = 209, tj. 48,2 %). V tabulce 3 a v tabulce 4 jsou vidět podrobnější výsledky ohledně nejvyššího vzdělání rodičů. Studenti gymnázií a SOŠ měli nejpočetněji zastoupenou kategorii nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů na střední škole s maturitou pro otce (N = 25, tj. 43,1 %) i matku (N = 31, tj. 53,4 %). Studenti na SOU měli nejpočetněji zastoupenou kategorii nejvyššího vzdělání rodičů na střední škole bez maturity pro otce i matku.

Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání otce

Nejvyšší dosažené vzdělání otce	Gymnázium		SOŠ		SOU		Celkem	
	N	%	N	%	N	%	N	%
ZŠ	17	7,10 %	2	1,50 %	7	12,10 %	26	6,00 %
SŠ bez maturity	64	26,80 %	46	33,60 %	25	43,10 %	135	31,10 %
SŠ s maturitou	91	38,10 %	59	43,10 %	11	19,00 %	161	37,10 %
VŠ	57	23,80 %	27	19,70 %	2	3,40 %	86	19,80 %
nevyplněno	10	4,20 %	3	2,20 %	13	22,40 %	26	6,00 %
CELKEM	239	100,00 %	137	100,00 %	58	100,00 %	434	100,00 %

Tabulka 4: Nejvyšší dosažené vzdělání matky

Nejvyšší dosažené vzdělání matky	Gymnázium		SOŠ		SOU		Celkem	
	N	%	N	%	N	%	N	%
ZŠ	4	1,70 %	6	4,40 %	6	10,30 %	16	3,70 %
SŠ bez maturity	43	18,00 %	28	20,40 %	31	53,40 %	102	23,50 %
SŠ s maturitou	120	50,20 %	75	54,70 %	14	24,10 %	209	48,20 %
VŠ	69	28,90 %	27	19,70 %	0	0,00 %	96	22,10 %
nevyplněno	3	1,30 %	1	0,70 %	7	12,10 %	11	2,50 %
CELKEM	239	100,00 %	137	100,00 %	58	100,00 %	434	100,00 %

6.5.2 Dotazník MHC-SF

Mental Health Continuum – Short Form je dotazník s jehož dlouhou verzí (Mental Health Continuum – Long Form) přišel poprvé ve své studii Keyes (2002). V této práci byla využita zkrácená verze dotazníku, která měří duševní zdraví, a skládá se ze 14 položek měřících stupeň emocionální, sociální a duševní pohody (Keyes et al., 2008). Jednotlivé dimenze (emocionální pohoda = položky v dotazníku 1–3, sociální pohoda = položky v dotazníku 4–8 a duševní pohoda = položky v dotazníku 9–14) jsou podrobněji popsány v kapitole 2.3 Měření osobní pohody.

Respondenti odpovídali na otázky podle toho, jak se cítili za poslední měsíc. Svě odpovědi měli zaznamenat na šestibodové Likertově škále (0 = nikdy, 1 = jednou nebo dvakrát za měsíc, 2 = asi jednou týdně, 3 = dvakrát nebo třikrát týdně, 4 = skoro každý den, 5 = každý den).

Pro lepší ilustraci této dotazníkové metody je zde uvedeno několik položek z dotazníku MHC-SF:

Jak často jste za poslední měsíc cítil/a, že jste št'astný/á?

0 = nikdy, 1 = jednou nebo dvakrát za měsíc, 2 = asi jednou týdně, 3 = dvakrát nebo třikrát týdně, 4 = skoro každý den, 5 = každý den.

Jak často jste za poslední měsíc cítil/a, že máte zájem o život?

0 = nikdy, 1 = jednou nebo dvakrát za měsíc, 2 = asi jednou týdně, 3 = dvakrát nebo třikrát týdně, 4 = skoro každý den, 5 = každý den.

Jak často jste za poslední měsíc cítil/a, že jste spokojený/á?

0 = nikdy, 1 = jednou nebo dvakrát za měsíc, 2 = asi jednou týdně, 3 = dvakrát nebo třikrát týdně, 4 = skoro každý den, 5 = každý den.

Pro vyhodnocení dotazníku je nutné sečíst body pro každou dimenzi dotazníku zvlášť a následně můžeme respondenta zařadit do některé z následujících kategorií (Keyes et al., 2008; Slezáčková & Janštová, 2006):

- Optimální prospívání (flourishing) – pokud respondent odpoví na 7 ze 14 položek „každý den“ nebo „skoro každý den“ a z těchto sedmi položek alespoň jedenkrát označí „každý den“ nebo „skoro každý den“ u položek emocionální osobní pohody (položky 1–3).
- Chřadnutí (languishing) – pokud respondent odpoví na 7 ze 14 položek „jednou nebo dvakrát“ nebo „nikdy“ a z těchto sedmi položek alespoň jedenkrát označí „jednou nebo dvakrát“ nebo „nikdy“ u položek emocionální osobní pohody (položky 1–3).
- Střední úroveň duševního zdraví – pokud respondent nesplňuje kritéria žádné z výše uvedených kategorií, zařadíme ho do této kategorie, která značí, že jedinec vykazuje střední úroveň duševního zdraví.

Na položky dotazníku odpověděly všechny zkoumané osoby (N = 434). Reliabilita ve smyslu vnitřní konzistence byla ověřena pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Reliabilita škály MHC-SF je uspokojivá (Cronbachovo alfa = 0,872). Průměr mezi položkami je $\mu = 0,332$, maximální hodnoty a minimální hodnoty vykazují korelaci mezi položkami (Max = 0,626 a Min = 0,179). Pomocí Cronbachova koeficientu alfa

byla zjištěna také reliabilita u tří dimenzí dotazníku: emocionální osobní pohoda ($\alpha = 0,757$), sociální osobní pohoda ($\alpha = 0,713$) a psychologická osobní pohoda ($\alpha = 0,815$).

6.5.3 Škála MVS

Na položky dotazníku odpověděly všechny zkoumané osoby ($N = 434$). V této práci byla využita Material values scale – Short form (Richins, 2004), která obsahuje devět položek, a lze ji rozdělit do tří dimenzí: štěstí (položky 3, 6, 8) ústřednost (položky 2, 5, 9) a úspěch (položky 1, 4, 7). Dimenze jsou pro zkrácenou verzi škály pouze orientační, jelikož se používá k měření obecné úrovně materialismu. Původní verze škály obsahovala 18 položek (Richins & Dawson, 1992), ale nakonec byla původní škála zkrácena na 15 položek kvůli lepším psychometrickým vlastnostem. Delší verze škály je vhodná pro měření jednotlivých dimenzí materialismu.

Respondenti odpovídali na sedmibodové Likertově škále podle toho, jak moc souhlasili s jednotlivými výroky (1 = rozhodně nesouhlasím, 2 = nesouhlasím, 3 = spíše nesouhlasím, 4 = nemohu se rozhodnout, 5 = spíše souhlasím, 6 = souhlasím, 7 = rozhodně souhlasím). Pro lepší ilustraci této dotazníkové metody je v této kapitole uvedeno několik položek z dotazníku MVS:

Věci, které mám, vypovídají hodně o tom, jak si v životě vedu.

1 – rozhodně nesouhlasím, 2 – nesouhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nemohu se rozhodnout, 5 – spíše souhlasím, 6 – souhlasím, 7 – rozhodně souhlasím

Kupování věcí mi dělá velkou radost.

1 – rozhodně nesouhlasím, 2 – nesouhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nemohu se rozhodnout, 5 – spíše souhlasím, 6 – souhlasím, 7 – rozhodně souhlasím.

Byl/a bych šťastnější, kdybych si mohl/a dovolit kupovat více věcí.

1 – rozhodně nesouhlasím, 2 – nesouhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 4 – nemohu se rozhodnout, 5 – spíše souhlasím, 6 – souhlasím, 7 – rozhodně souhlasím.

Reliabilita ve smyslu vnitřní konzistence byla ověřena pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Reliabilita škály MVS je uspokojivá (Cronbachovo alfa = 0,765). Průměr mezi položkami je $\mu = 0,255$, maximální hodnoty a minimální hodnoty vykazují korelaci mezi položkami (Max = 0,524, Min = -0,030).

6.5.4 Škála SISRI-24

Na položky dotazníku odpověděly všechny zkoumané osoby (N=434). Spiritual Intelligence Self-Report Inventory, jehož autorem je King (2008), obsahuje 24 položek, které byly zredukovány z původních 84 položek. České znění této škály a její normy jsou uvedeny ve studii Slezáčkové a Moravce (2018). Škála obsahuje čtyři dimenze (King, 2010): kritické uvažování o existenciálních tématech (položky v dotazníku 1, 3, 5, 9, 13, 17, 21), schopnost nalézat osobní smysl života (položky v dotazníku 7, 11, 15, 19, 23), vědomí přesahu, transcendence (položky v dotazníku 2, 6, 10, 14, 18, 20, 22) a schopnost rozšiřování svého vědomí (položky v dotazníku 4, 8, 12, 16, 24). Přesnější popis jednotlivých dimenzí je uveden v kapitole 1.2.2 Pozdější vývoj pojmu.

Respondenti odpovídali na pětibodové Likertově škále podle toho, jak je vystihovaly jednotlivé výroky (0 = vůbec mě nevystihuje, 1 = spíš mě vystihuje, 2 = trochu mě vystihuje, 3 = hodně mě vystihuje, 4 = naprosto mě vystihuje). Jednotlivé odpovědi respondentů mají měřit různé chování, myšlenkové pochody a mentální charakteristiky (King, 2008). Pro lepší ilustraci této dotazníkové metody je v této kapitole uvedeno několik položek z dotazníku SISRI-24:

Často se zamýšlím nad podstatou reality.

0 = vůbec mě nevystihuje, 1 = spíš mě vystihuje, 2 = trochu mě vystihuje, 3 = hodně mě vystihuje, 4 = naprosto mě vystihuje.

Jsem si vědom/a toho, že kromě fyzických aspektů mám v sobě i hlubší stránky.

0 = vůbec mě nevystihuje, 1 = spíš mě vystihuje, 2 = trochu mě vystihuje, 3 = hodně mě vystihuje, 4 = naprosto mě vystihuje.

Trávím čas rozjímáním nad smyslem a účelem své existence.

0 = vůbec mě nevystihuje, 1 = spíš mě vystihuje, 2 = trochu mě vystihuje, 3 = hodně mě vystihuje, 4 = naprosto mě vystihuje.

Následně se sčítají body pro jednotlivé dimenze zvlášť, u šesté položky je nutné obrátit skórování (0 = 4, 1 = 3, 2 = 2, 3 = 1, 4 = 0). Jednotlivé dimenze se poté sečtou pro výsledek celkové úrovně spirituální inteligence (rozsah bodů 0–96). Vyšší skóre představuje vyšší úroveň spirituální inteligence.

Pro verzi SISRI-24 neexistuje žádné ucelené vyhodnocení celkového skóru spirituální inteligence, ale King (2013) ve svém průvodci (Practical guide to spiritual intelligence) rozděluje úrovně spirituální inteligence:

- Nedostatečně rozvinutá duchovní inteligence (Underdeveloped Spiritual Intelligence) – málo vyvinuté a málo využívané spirituální schopnosti, které při snaze využít je k řešení každodenních problémů často vedou k frustraci. Schopnosti kritického uvažování o existenciálních tématech a nalézání osobního smyslu mohou být rozvinutější než schopnosti rozšiřování svého vědomí a vědomí přesahu.
- Průměrná duchovní inteligence (Average Spiritual Intelligence) – většina spirituálních schopností je dobře vyvinuta, ale člověk s touto úrovní spirituální inteligence má stále mnoho prostoru k osobnímu růstu. Lidé v této úrovni by se měli pokusit ve svém životě abstraktněji rozvíjet využívání spirituální inteligence, např. pokusit se získat určitý smysl z velmi negativních zkušeností či kontrolovat vyšší stavy vědomí.
- Vysoce rozvinutá duchovní inteligence (Highly Developed Spiritual Intelligence) – vysoce rozvinutá spirituální inteligence přes spirituální zkušenosti umožňuje řešit každodenní problémy. Člověk s touto úrovní spirituální inteligence může pomoci ostatním lidem zlepšit jejich spirituální schopnosti.

Zohar a Marshall (2001) ve své knize popisují znaky vysoce rozvinuté spirituální inteligence: schopnost být flexibilní (aktivně a spontánně přizpůsobivý), vysoký stupeň sebeuvědomění, schopnost čelit utrpení a využívat ho, schopnost čelit bolesti a překonat ji, tendence přemýšlet holisticky (vidět souvislosti mezi různými věcmi), víra ve vlastní vize a hodnoty, neochota způsobit zbytečnou újmu.

Reliabilita ve smyslu vnitřní konzistence byla ověřena pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Reliabilita škály MHC-SF je uspokojivá (Cronbachovo alfa = 0,872). Průměr mezi položkami je $\mu = 0,223$, maximální hodnoty a minimální hodnoty vykazují korelaci mezi položkami (Max = 0,792 a Min = -0,025). Pomocí Cronbachova alfa koeficientu byla zjištěna také reliabilita u čtyř dimenzí dotazníku: kritické uvažování o existenciálních tématech ($\alpha = 0,738$), schopnost nalézat osobní smysl

života ($\alpha = 0,739$), vědomí přesahu, transcendence ($\alpha = 0,713$) a schopnost rozšiřování svého vědomí ($\alpha = 0,849$).

6.6 Způsob vyhodnocení

Vzhledem ke zkoumané problematice bylo pro účely této bakalářské práce využito kvantitativního výzkumu a měření. Data byla nasbírána pomocí tištěné formy dotazníků, a poté byla ručně přepsána do programu Microsoft Excel 2016. Následně byla data vyhodnocena pomocí softwaru IBM SPSS Statistika verze 22. Do výzkumného souboru nebyly zahrnuty neúplně vyplněné dotazníky. Pro popis souboru a jednotlivých proměnných byla použita metoda deskriptivní charakteristiky. Před statistickou analýzou byly překódovány reverzní položky, u šesté položky škály SISRI-24 bylo nutné obrátit skórování ($0 = 4, 1 = 3, 2 = 2, 3 = 1, 4 = 0$).

K zjišťování vzájemných vztahů mezi dotazníky byla použita korelační analýza, konkrétně Pearsonův korelační koeficient. Interpretace hodnot korelačního koeficientu byla provedena podle klasifikace De Vause. Interpretace souvislosti platí pro pozitivní i negativní vztahy stejně:

- 0,01–0,09 (triviální, prakticky nulová souvislost);
- 0,10–0,29 (nízká až střední souvislost);
- 0,30–0,49 (střední až podstatná souvislost);
- 0,50–0,69 (podstatná až velmi silná souvislost);
- 0,70–0,89 (velmi silná souvislost);
- 0,90+ (téměř dokonalá souvislost) (De Vaus, 2002, s. 259).

Pro porovnání rozdílů průměrů vybraných proměnných byla využita jednofaktoriální analýza rozptylu (ANOVA). Síla vlivu prediktorů byla zjišťována pomocí regresní analýzy enter. Za statisticky signifikantní byly považovány hodnoty, které byly nižší než 0,05 (Sig. < 0,05).

7 Prezentace výsledků pro výzkumné otázky a ověřování hypotéz

VO₁: Existuje statisticky významný vztah mezi celkovou mírou spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol?

V práci byla položena základní výzkumná otázka se záměrem odhalit statisticky významné vztahy mezi spirituální inteligencí, duševním zdravím a materialismem u zvoleného výzkumného souboru.

Korelační analýza prokázala slabý vztah mezi celkovou mírou spirituální inteligence a celkovou mírou duševního zdraví, ale statisticky signifikantně pozitivní na 1% hladině významnosti ($r = 0,132$; $p < 0,01$). Dle De Vause (2002) lze korelaci označit za nízkou až střední. Vztah mezi celkovou mírou spirituální inteligence a celkovou mírou materialismu nemůže být považován za statisticky signifikantní, taktéž nemůže být považován za statisticky signifikantní vztah mezi celkovou mírou duševního zdraví a celkovou mírou materialismu. Pro lepší přehled jsou korelace uvedeny v tabulce 5.

Tabulka 5: Vzájemné korelace mezi dotazníky Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24), Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a Material values scale (MVS)

	SISRI-24	MHC-SF	MVS
SISRI-24	X	0,132(**)	-0,028
MHC-SF	0,132(**)	X	0,093
MVS	-0,028	0,093	X

** Hladina významnosti 0,01.

H₁: Dimenze škály SISRI-24 „Nalézání osobního smyslu života“ vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře duševního zdraví.

H₂: Dimenze škály SISRI-24 „Kritické uvažování o existenciálních tématech“ vykazuje u studentů středních škol nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví.

Pro zjištění vzájemných souvislostí mezi jednotlivými dimenzemi Škály spirituální inteligence a celkovou mírou Škály duševního zdraví byla použita korelační analýza, jejíž výsledky uvádí tabulka 6. Všechny dimenze spirituální inteligence

vykazují s duševním zdravím statisticky signifikantní vztah. Tři dimenze vykazují s duševním zdravím statisticky signifikantně pozitivní vztah a jedna dimenze vykazuje s duševním zdravím statisticky signifikantně negativní vztah. Za střední až podstatný pozitivní vztah (De Vaus, 2002) na 1% hladině významnosti lze označit vztah mezi dimenzí Nalézání osobního smyslu života a celkovou mírou duševního zdraví ($r = 0,396$; $p < 0,01$). Korelační analýza prokázala statisticky signifikantní pozitivní vztah mezi dimenzí Vědomí přesahu a duševním zdravím ($r = 0,102$; $p < 0,05$), také mezi dimenzí Schopnost rozšiřování svého vědomí a duševním zdravím ($r = 0,099$; $p < 0,05$). Nízký až střední vztah (De Vaus, 2002) prokazuje subškála Vědomí přesahu a subškála Schopnost rozšiřování svého vědomí prokazuje triviální, prakticky nulový vztah (De Vaus, 2002) k duševnímu zdraví. Mezi dimenzí Kritické uvažování o existenciálních tématech a duševním zdravím se podařilo prokázat statisticky signifikantní vztah, který je ovšem negativní ($r = -0,118$; $p < 0,05$). Vztah lze považovat za nízký až střední (De Vaus, 2002). Respondenti s vyšší mírou Kritického uvažování o existenciálních tématech vykazují signifikantně nižší míru duševního zdraví, než osoby s nízkými skóry v této dimenzi.

Nalézání osobního smyslu života tedy vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře duševního zdraví, na základě výsledků **může být hypotéza H₁ přijata**. Respondenti s vyšší mírou Nalézání osobního smyslu života vykazují signifikantně vyšší míru duševního zdraví, než osoby s nízkým skóre v této dimenzi. Kritické uvažování o existenciálních tématech nevykazuje u studentů středních škol nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví, proto je tato **hypotéza H₂ zamítnuta**. Z výsledků této práce vyplývá, že nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví vykazuje dimenze Schopnost rozšiřování svého vědomí.

Tabulka 6: Vzájemné korelace mezi subškálami dotazníku Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) a dotazníkem Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF)

Dimenze SISRI-24	MHC-SF
Kritické uvažování o existenciálních tématech	-0,118(*)
Nalézání osobního smyslu života	0,396(**)
Vědomí přesahu	0,102(*)
Schopnost rozšiřování svého vědomí	0,099(*)

* Hladina významnosti 0,05.

** Hladina významnosti 0,01.

H₃: Dimenze škály MHC-SF „Duševní pohoda“ vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře spirituální inteligence.

Pro zjištění vzájemných souvislostí mezi jednotlivými dimenzemi Škály duševního zdraví a celkovou mírou Škály spirituální inteligence byla použita korelační analýza. Statisticky signifikantně pozitivní vztah na 1% hladině významnosti vykazuje s celkovou mírou duševního zdraví pouze dimenze Duševní pohoda ($r = 0,201$; $p < 0,01$). Vztah lze považovat za nízký až střední (De Vaus, 2002). Dimenze Duševní pohoda vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře spirituální inteligence, proto **může být hypotéza H₃ přijata**. Vztah Sociální a Emocionální pohody ke spirituální inteligenci nemůžeme považovat za statisticky signifikantní. Zmíněné konkrétní hodnoty jsou uvedeny v tabulce 7.

Tabulka 7: Vzájemné korelace mezi subškálami dotazníku Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a dotazníkem Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24)

MHC-SF	SISRI-24
Emocionální pohoda	0,033
Sociální pohoda	0,059
Duševní pohoda	0,201(**)

** Hladina významnosti 0,01.

Následně byla pro hlubší porozumění provedena korelační analýza ještě mezi dimenzí Duševní pohoda a všemi dimenzemi spirituální inteligence. Dimenze Duševní pohoda statisticky významně korelovala s dimenzemi Nalézání osobního smyslu života ($r = 0,460$; $p < 0,01$), Vědomí přesahu ($r = 0,164$; $p < 0,01$) a Schopnost rozšiřování svého vědomí ($r = 0,146$; $p < 0,01$). Všechny tyto vztahy jsou pozitivní a statisticky signifikantní na 1% hladině významnosti. Dimenze Duševní pohoda vykazuje tedy u studentů středních škol nejtěsnější vztah k dimenzi Nalézání osobního smyslu života. Střední až podstatnou (De Vaus, 2002) korelaci lze spatřit mezi dimenzí duševní pohody a dimenzí Nalézání osobního smyslu života. Nízkou až střední korelaci lze spatřit u dimenze duševní pohody s dimenzemi Vědomí přesahu a Schopnost rozšiřování svého vědomí.

Tabulka 8: Vzájemné korelace mezi subškálou Duševní pohoda v dotazníku Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF) a subškálami dotazníkem Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24)

	CET	PMP	TA	CSE
Duševní pohoda	-0,073	0,460(**)	0,164(**)	0,146(**)

Zkratky: *CET = Kritické uvažování o existenciálních tématech, PMP = Nalézání osobního smyslu života, TA = Vědomí přesahu a CSE = Schopnost rozšiřování svého vědomí.*

** Hladina významnosti 0,01.

H₄: Dimenze škály SISRI-24 „Nalézání osobního smyslu života“ predikuje větší rozptyl míry duševního zdraví, než jiné dimenze.

Hypotéza H₄ byla ověřena pomocí regresní analýzy, která se snažila zjistit sílu predikce jednotlivých dimenzí spirituální inteligence k vyšší míře duševního zdraví. Duševní zdraví představovalo v tomto modelu závisle proměnnou a jednotlivé dimenze spirituální inteligence představovaly nezávisle proměnné. Nejdříve byl testován vliv všech dimenzí spirituální inteligence společně (viz tabulka 9), posléze byl otestován vliv každé dimenze zvlášť (viz tabulka 10).

Za současného vlivu všech dimenzí spirituální inteligence prokázala nejsilnější pozitivní vztah k duševnímu zdraví dimenze Nalézání osobního smyslu života (beta = 0,452). Následně je duševní zdraví ovlivněno dimenzí Kritické uvažování o existenciálních tématech (beta = -0,244). Kritické uvažování o existenciálních tématech se k duševnímu zdraví nachází v negativním vztahu, což znamená, že čím výše respondent skóruje v této dimenzi, tím menší je zároveň předpoklad pro jeho pozitivní duševní zdraví. Dimenze Nalézání osobního smyslu života a Kritické uvažování o existenciálních tématech se jako jediné ukázaly statisticky signifikantní (Sig. = 0,000). Dimenze Vědomí přesahu a Schopnost rozšiřování svého vědomí neprokázaly statisticky signifikantní vztah. Míra spirituální inteligence vysvětluje 21 % ($R^2 = 0,210$) rozptylu v míře duševního zdraví. Viz tabulka 9.

Tabulka 9: Regresní analýza – predikce vlivu čtyř dimenzí spirituální inteligence na míru duševního zdraví

	Standardní koeficient	Hladina významnosti
	Beta	Sig.
CET	-0,244	0,000
PMP	0,452	0,000
TA	0,009	0,873
CSE	0,008	0,869

Zkratky: CET = Kritické uvažování o existenciálních tématech, PMP = Nalézání osobního smyslu života, TA = Vědomí přesahu a CSE = Schopnost rozšiřování svého vědomí.

$R = 0,458$; $R^2 = 0,210$.

Po otestování jednotlivých dimenzí spirituální inteligence bylo zjištěno, že největší varianci duševního zdraví vysvětluje dimenze Nalézání osobního smyslu života (variance 16 %; $R^2 = 0,157$), tato dimenze vykazovala také nejvyšší hladinu významnosti (Sig. = 0,000). Na základě tohoto výsledku **byla hypotéza H₄ přijata**. Dimenze Kritické uvažování o existenciálních tématech, Vědomí přesahu a Schopnost rozšiřování svého vědomí byly statisticky signifikantní, avšak vysvětlovaly pouze malé procento rozptylu míry duševního zdraví. Viz tabulka 10.

Tabulka 10: Regresní analýza – predikce vlivu jednotlivých dimenzí spirituální inteligence na míru duševního zdraví

	Rozptyl	Hladina významnosti
	R^2	Sig.
CET	0,014	0,014
PMP	0,157	0,000
TA	0,010	0,034
CSE	0,010	0,039

Zkratky: CET = Kritické uvažování o existenciálních tématech, PMP = Nalézání osobního smyslu života, TA = Vědomí přesahu a CSE = Schopnost rozšiřování svého vědomí.

H₅: Dimenze škály MHC-SF „Duševní pohoda“ větší rozptyl míry spirituální inteligence, než jiné dimenze.

Hypotéza H₅ byla ověřena pomocí regresní analýzy, podobně, jako u předchozí hypotézy, bylo cílem zjistit sílu predikce jednotlivých dimenzí duševního zdraví k vyšší míře spirituální inteligence. Spirituální inteligence představovala v tomto modelu závisle proměnnou a jednotlivé dimenze duševního zdraví představovaly nezávisle

proměnné. Nejdříve byl testován vliv všech dimenzí duševního zdraví společně (viz tabulka 11), posléze byl otestován vliv každé dimenze zvlášť (viz tabulka 12).

Za současného vlivu všech dimenzí spirituální duševního zdraví prokázala nejsilnější pozitivní vztah ke spirituální inteligenci dimenze Duševní pohoda (beta = 0,352). Následně je spirituální inteligence ovlivněna dimenzí Emocionální pohoda (beta = -0,184). Emocionální pohoda se k duševnímu zdraví nachází v negativním vztahu, což znamená, že čím výše respondent skóruje v této dimenzi, tím menší bude úroveň spirituální inteligence. Dimenze Duševní pohoda a Emocionální pohoda vyšly v regresní analýze jako statisticky signifikantní. Sociální pohoda jako jediná nevyšla statisticky signifikantní. Míra duševního zdraví vysvětluje 6 % ($R^2 = 0,062$) rozptylu v míře spirituální inteligence. Viz tabulka 11.

Tabulka 11: Regresní analýza – predikce vlivu tří dimenzí duševního zdraví na míru spirituální inteligence

	Standardní koeficient	Hladina významnosti
	Beta	Sig.
Emocionální pohoda	-0,184	0,006
Sociální pohoda	-0,043	0,478
Duševní pohoda	0,352	0,000

$R = 0,249$; $R^2 = 0,062$.

Po otestování jednotlivých dimenzí duševního zdraví bylo zjištěno, že největší varianci spirituální inteligence vysvětluje dimenze Duševní pohoda (variance 4 %; $R^2 = 0,040$), tato dimenze vykazovala také nejvyšší hladinu významnosti (Sig. = 0,000). Na základě tohoto výsledku **byla hypotéza H₅ přijata**. Dimenze Emocionální pohoda a Sociální pohoda nevyšly v regresní analýze jako statisticky významné. Viz tabulka 12.

Tabulka 12: Regresní analýza – predikce vlivu jednotlivých dimenzí duševního zdraví na míru spirituální inteligence

	Rozptyl	Hladina významnosti
	R^2	Sig.
Emocionální pohoda	0,001	0,494
Sociální pohoda	0,003	0,217
Duševní pohoda	0,040	0,000

H₆: Studenti středních škol jsou tím méně duševně zdraví, čím více jsou materialističtí.

K prozkoumání vztahu mezi celkovou mírou duševního zdraví a celkovou mírou materialismu byla použita korelační analýza. Mezi proměnnými nebyl nalezen statisticky signifikantní vztah, tudíž **musí být hypotéza H₆ zamítnuta**. Výsledek korelační analýzy je uveden v tabulce 13.

Tabulka 13: Vzájemná korelace mezi dotazníky Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a Material values scale (MVS)

	MHC-SF
MVS	0,093

H₇: Studenti na gymnáziu jsou méně materialisticky hodnotově orientováni, než studenti na SOU a SOŠ.

Jednofaktoriální analýza rozptylu byla využita ke zjištění rozdílů průměrného skóre respondentů ve Škále materialistických hodnot, Škále spirituální inteligence a Škále duševního zdraví. Statisticky významný rozdíl mezi skupinami podle typu studia byl nalezen jen u Škály materialistických hodnot (Sig. = 0,042). Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 14.

Tabulka 14: Analýza rozptylu – rozdíly ve skupinách u Škály materialistických hodnot, Škály spirituální inteligence a Škály duševního zdraví dle typu studia

	df	F	Sig.
MVS	2	3,183	0,042
MHC-SF	2	2,240	0,108
SISRI-24	2	1,645	0,194

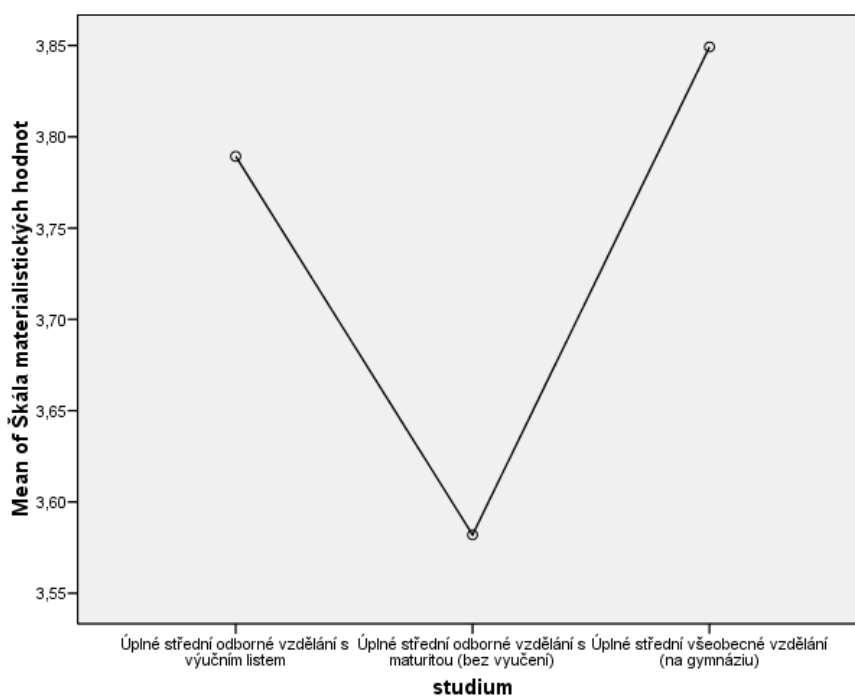
Zkratky: MVS = Škála materialistických hodnot, SISRI-24 = Škála spirituální inteligence a Škála duševního zdraví = MHC-SF.

Tabulka 15 ukazuje, že studenti z gymnázií skórují v položkách Škály materialistických hodnot průměrně výše (3,8492), než studenti SOU (3,7893) a SOŠ (3,5820). Průměrné skóre ilustruje graf 1. Předpoklad, že studenti gymnázií budou v průměru skórovat méně, než studenti SOŠ a SOU, je neplatný. Studenti na gymnáziu jsou tedy v průměru více materialističtí, než studenti SOU a SOŠ. Na tomto základě **musí být hypotéza H₇ zamítnuta**.

Tabulka 15: Průměrné hodnoty ve Škále materialistických hodnot (MVS) podle typu studia

	Počet (N)	Průměr	SD	Min.	Max.
SOU	58	3,7893	0,93929	1,78	6,00
SOŠ	137	3,5820	0,87972	1,78	5,56
Gymnázium	239	3,8492	1,06458	1,11	6,89
Celkem	434	3,7566	0,99817	1,11	6,89

Zkratky: *SOU* – Úplné střední odborné vzdělání s výučním listem, *SOŠ* – Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení).

Graf 1: Průměrné hodnoty ve Škále materialistických hodnot (MVS) dle typu studia

Překlad: mean = průměr.

8 Diskuze

Cílem výzkumu bylo vyslovit se ke vzájemnému vztahu spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol, věkové rozpětí výzkumného souboru bylo od 15 do 23 let. Diskuze se snaží o porovnání zodpovězených výzkumných otázek a hypotéz v této práci s výzkumy, ze kterých stanovování výzkumných otázek a hypotéz vycházelo. Důležité je především srovnání výsledků této práce s daty, které prezentuje Janštová (2015). Věkové rozložení jejího výzkumného souboru bylo v rozmezí od 13 do 87 let.

Výsledky naší studie dokládají statisticky signifikantně pozitivní vztah mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím ve smyslu osobní pohody, což je odpovědí na výzkumnou otázku VO1. Výsledky se shodují se studii, které také odhalily statisticky signifikantní vztah mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím, a byla v nich ke zjišťování vztahu mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím použita dotazníková metoda SISRI-24 (Sood et al., 2012; Slezáčková & Janštová, 2016). Vztah mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím zdůrazňují i další studie, které k měření spirituální inteligence použily jiné dotazníkové metody (Sahebalzamani et al., 2013; Mishra & Vashist, 2014; Sharma & Jain, 2016; Shabani et al., 2010).

Ve studii Janštové (2015) vyšel vztah mezi spirituální inteligencí statisticky signifikantně pozitivní ($r = 0,384$; $p < 0,001$), korelaci lze dle De Vause (2002) považovat za střední až podstatnou. V naší studii vyšla korelace ($r = 0,132$; $p < 0,01$) nízká až střední (De Vause, 2002).

Překvapivé v naší studii bylo, že vztah mezi duševním zdravím ve smyslu osobní pohody nebyl statisticky signifikantní, což vyvrací naši hypotézu H_6 , která předpokládala negativní vztah mezi duševním zdravím a materialismem. Ta vycházela z výzkumů, které zjistily, že materialismus snižuje osobní pohodu (Kasser et al., 2014; Karabati & Cemalcilar, 2010; Dittmar et al., 2014; Barbera & Gürhan, 1997; Kasser & Ahuvia, 2002). Důvodem toho, proč jsme v naší studii nenašli statisticky významný vztah, může být nevhodně zvolená kombinace dotazníkových metod. Podrobněji je tento nedostatek rozebrán v kapitole 8.1 Limity výzkumu.

Statisticky signifikantní vztah nebyl nalezen ani mezi spirituální inteligencí a materialismem. V teoretické části nebyly uvedeny žádné výzkumy, které by propojovaly tyto dvě proměnné, jelikož v rámci rešerše nebyl žádný výzkum, jež

by tento vztah podporoval, nalezen. Proto bylo ponecháno otevřené výzkumné pole pro zjištění toho, zda odpověď na výzkumnou otázku VO₁ přinese nové poznatky ohledně spojitosti mezi materialismem a spirituální inteligencí, což tedy naše výsledky nepotvrdily. V budoucích výzkumech by bylo zajímavé zaměřit se na to, zda jsou na sobě tyto konstrukty opravdu nezávislé.

Hypotézy H₁ a H₂ zjišťovaly vzájemné souvislosti mezi jednotlivými dimenzemi Škály spirituální inteligence a celkovou mírou Škály duševního zdraví. Hypotéza H₁ byla přijata, což znamená, že Dimenze Nalézání osobního smyslu života tedy vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře duševního zdraví ($r = 0,396$; $p < 0,01$). Ke stejnému výsledku ($r = 0,542$; $p < 0,001$) došla i Janšřová (2015), dle De Vause (2002) lze nalezený pozitivní vztah považovat za podstatný až velmi silný, kdežto naše studie našla pozitivní vztah střední až podstatný. Studenti by tedy měli být podpořeni v nacházení vlastního smyslu života a v duchovním rozvoji, aby jim to pomohlo zvýšit pocit osobní pohody (Byron & Miller-Perrin, 2009).

Hypotéza H₂ byla zamítnuta, jelikož se v této práci nepodařilo potvrdit předpoklad, že dimenze Kritické uvažování o existenciálních tématech vykazuje u studentů středních škol nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví. V naší studii vyšel mezi proměnnými statisticky signifikantní negativní vztah, na který lze pohlížet jako na nízký až střední ($r = -0,118$; $p < 0,05$). Nejméně těsný vztah k míře duševního zdraví má v naší studii dimenze Schopnost rozšiřování svého vědomí ($r = 0,099$; $p < 0,05$), korelace mezi proměnnými je triviální či spíše prakticky nulová (De Vaus, 2002). Podle Janšřové (2015) zanedbatelný vztah v porovnání s ostatními dimenzemi k duševnímu zdraví prokázala dimenze Kritické uvažování o existenciálních tématech ($r = 0,195$; $p < 0,001$).

Dále byly zjišťovány vzájemné souvislosti mezi jednotlivými dimenzemi Škály duševního zdraví a celkovou mírou Škály spirituální inteligence. Hypotéza H₃ byla na základě našich výsledků potvrzena. Bylo potvrzeno, že dimenze Duševní pohoda vykazuje u studentů středních škol statisticky významný a zároveň nejtěsnější vztah k míře spirituální inteligence ($r = 0,201$; $p < 0,01$), korelace mezi proměnnými je nízká až střední (De Vaus, 2002). Naše výsledky vycházejí stejně jako výsledky ($r = 0,395$; $p < 0,001$) Janšřové (2015) s tím rozdílem, že podle jejích výsledků lze korelaci mezi proměnnými považovat za střední až podstatnou (De Vaus, 2002). Pro obohacení práce byla provedena ještě korelace mezi subškálou Duševní pohoda v dotazníku Mental

Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a subškálami dotazníkem Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24). Pro budoucí výzkumné záměry by mohl být přínosný výsledek, že dimenze Duševní pohoda vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k dimenzi Nalézání osobního smyslu života ($r = 0,460$; $p < 0,01$), korelace je střední až podstatná (De Vaus, 2002). Stejný výsledek prezentují ve svém výzkumu také Sahebalzamani et al. (2013), kteří dospěli k tomu, že duševní pohoda (psychological well-being) má nejtěsnější vztah s dimenzí Nalézání osobního smyslu života ($0,51$; $p < 0,001$).

Naším zjištěním se potvrzuje také další výzkum (Meraviglia, 2004), který zjistil, že respondenti s rakovinou plic, jež výše skórovali ve smyslu života, vykazovali zároveň také vyšší duševní pohodu (psychological well-being). Se zvýšeným smyslem života se zároveň snižovala i jejich úzkost z příznaků rakoviny. Na pocit duševní pohody měla pozitivní vliv také modlitba.

Hypotézy H_4 a H_5 se zaměřily na predikci vybraných závisle proměnných (spirituální inteligence a duševní zdraví). Hypotéza H_4 byla přijata. Bylo ověřeno, že dimenze Škály spirituální inteligence Nalézání osobního smyslu života predikuje větší rozptyl míry duševního zdraví, než jiné dimenze spirituální inteligence. Jinými slovy bylo zjištěno, že největší varianci duševního zdraví vysvětluje dimenze Nalézání osobního smyslu života (variance 16 %; $R^2 = 0,157$; Sig. = 0,000). Hypotéza H_5 byla také přijata. Bylo ověřeno, že dimenze Škály duševního zdraví Duševní pohoda predikuje větší rozptyl míry spirituální inteligence než jiné dimenze duševního zdraví. Což znamená, že největší varianci spirituální inteligence vysvětluje dimenze Duševní pohoda (variance 6 %; $R^2 = 0,062$; Sig. = 0,000). Musíme brát v úvahu, že výsledky našeho výzkumu vysvětlují pouze malé procento rozptylu závisle proměnných, zbylá procenta variance je třeba hledat v dalších faktorech, což by mohlo být základem pro budoucí výzkum. Janšřová (2015) došla v obou případech ke stejným výsledkům, výsledky se liší pouze v procentech rozptylu. Dimenze Nalézání osobního smyslu podle jejích výsledků vysvětluje 29 % rozptylu míry duševního zdraví ($R = 0,542$; $R^2 = 0,294$). Dimenze Duševní pohoda podle jejích výsledků vysvětluje 16 % rozptylu spirituální inteligence ($R = 0,395$; $R^2 = 0,156$). K prohloubení smyslu života může lidem pomoci modlitba (Meraviglia, 2004). Ve výzkumu Meraviglia bylo zjištěno, že praktikování modlitby vysvětluje 10 % rozptylu duševní pohody (psychological well-being). Fry (2000) zdůraznil ve svém výzkumu přínos spirituality, religiozity

a osobního smyslu života jako prediktorů pro vyšší duševní pohodu (psychological well-being). Zároveň ale zdůrazňuje, že osobní pohoda je významně ovlivněna také vnějšími faktory, jako jsou sociální zdroje, příjmy a negativní životní události. Sood et al. (2012) dospěli k jinému závěru. Pomocí regresní analýzy určili jako prediktor pro osobní pohodu dimenzi Vědomí přesahu. Pro zlepšení životních podmínek studentů navrhli podniknout kroky k rozvoji a posílení transcendentálního povědomí u studentů.

Hypotéza H₇ se v tomto výzkumu nepotvrdila. Předpoklad byl, že studenti na gymnáziu jsou méně materialisticky hodnotově orientováni než studenti na SOU a SOŠ. Statisticky významný rozdíl mezi skupinami podle typu studia byl u Škály materialistických hodnot nalezen (Sig. = 0,042), ale že studenti z gymnázií skórovali v položkách Škály materialistických hodnot průměrně výše (3,8492) než studenti SOU (3,7893) a SOŠ (3,5820). V úvahu musíme brát, že skupiny nejsou rovnoměrně rozložené. Nejvíce respondentů čítá skupina studentů gymnázia (N = 239; 55,1 %), kdežto nejméně je zastoupená skupina studentů SOU, která čítá pouze 58 studentů (13,4 %). Skupina studentů SOŠ byla zastoupená 137 respondenty (31,6 %). Bariekzahyová et al. (2009) potvrdili ve svém výzkumu předpoklad, že studenti gymnázií budou nejméně a studenti SOU budou nejvíce materialisticky hodnotově orientováni. Při srovnání studentů se stejným socioekonomickým statusem se ukázalo, že studenti SOU byli nejvíce materialističtí, a naopak nejméně materialističtí byli studenti gymnázií. Došli tedy k výsledku, že na vytváření materialistické hodnotové orientace má větší vliv typ studované střední školy než původní rodina.

Pro zajímavost byla v našem výzkumu pomocí jednofaktoriální analýzy rozptýlu ověřena významnost rozdílu mezi skupinami podle nejvyššího dosažené vzdělání matky a otce u Škály materialistických hodnot. U nejvyššího dosaženého vzdělání otce (df = 3, F = 1,120, Sig. = 0,341) a u nejvyššího dosaženého vzdělání matky (df = 3, F = 0,862, Sig. = 0,461) nebyl nalezen statisticky významný rozdíl. Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů bylo považováno za jeden z faktorů, které se podílí na socioekonomickém statusu studenta. Ověření jednoho faktoru socioekonomického statusu ve vztahu k materialismu se zdá jako nedostatečné, pro budoucí výzkum by bylo lepší ověřit více faktorů socioekonomického statusu najednou. Bariekzahyová et al. (2009) zjistili, že sociální status statisticky nemá přímé vlivy na materialismus studentů, ale spíše může ovlivňovat volbu typu střední školy. Jako indikátory sociálního statusu ověřovali

vzdělání matky, povolání matky, příjmy matky, vzdělání otce, povolání otce a příjmy otce.

8.1 Limity výzkumu

Vzhledem k rozložení našeho výzkumného vzorku nelze data generalizovat kvůli nedostatečné reprezentativnosti. Jsme si vědomi toho, že by bylo vhodné vyrovnat počet mužů (39,6 %), jelikož žen (60,4 %) bylo v souboru podstatně více. Bylo by také vhodné mít rovnoměrné rozložení dle typu studia. Nejvíce bylo studentů gymnázií (N = 239), poté studentů SOŠ (N = 137) a nejméně studentů SOU (N = 58). Nerovnoměrné rozložení mohlo ovlivnit hypotézu H₇, která pracovala s rozdíly mezi skupinami dle typu studia.

Zvolená testová baterie mohla ovlivnit výsledky našeho výzkumu. Z oblasti použitých výzkumných metod považujeme za hlavní nedostatek použití devítipoložkové zkrácené verze Škály materialistických hodnot (MVS). Problém je v tom, že se zkrácená škála nerozpadá do dílčích dimenzí (dimenze Štěstí, Ústřednost a Úspěch). Vhodnější by mohlo být použití patnáctipoložkové verze Škály materialistických hodnot, která se do jednotlivých dimenzí rozpadá. Použití delší verze mohlo ovlivnit hypotézu H₆. Mezi duševním zdravím a materialismem nebyl nalezen statisticky signifikantní vztah, ale dimenze MVS štěstí ve výzkumech často vykazuje vztah ke spokojenosti se životem. Vzhledem k tomu, že spokojenost se životem je podle některých autorů kognitivní aspekt osobní pohody (Seinauskiene et al., 2016), bylo by zajímavé zjistit, jaké výsledky by přineslo spojení mezi dimenzí Štěstí a duševním zdravím ve smyslu osobní pohody. Dalším nedostatkem je chybějící standardizace Škály materialistických hodnot na českou populaci, tento nedostatek se týká také Škály duševního zdraví. Standardizovaná na českou populaci je pouze Škála spirituální inteligence (Slezáčková & Moravec, 2018).

Možnou nevýhodu ve sběru dat vidíme v tom, že ani částečně nebyla využita forma vyplňování online dotazníků, šíření dotazníků na sociálních sítích by nám umožnilo za krátkou dobu získat větší výzkumný vzorek, než tomu bylo v našem případě formou tužka-papír. Sběr formou tužka-papír byl časově náročnější, jelikož u každého testování byl přítomen výzkumník. Na druhou stranu bylo pro respondenty a pro samotný výzkum výhodné, že se respondenti mohli výzkumníka doptávat na případné nejasnosti v průběhu testování. Navíc mohl výzkumník kontrolovat

podmínky testové situace. Studenti měli často problém s porozuměním znění tvrzení „Pokud jde o hmotné statky, snažím se držet svůj život v prostotě“, které je součástí Škály materialistických hodnot. Studenti se v tomto případě doptávali, co si mají představit pod slovem „prostota“. Výhodou formy sběru dat v našem výzkumu bylo také to, že studenti nemuseli vyplňovat dotazníky ve svém volném čase, ale vyplňovali dotazníky ve vyučovacích hodinách. Vyplňování dotazníků bylo dobrovolné, studenti měli možnost vyplňování dotazníku odmítnout a někteří tak i učinili. Velkou motivací pro ně byla možnost podívat se na základě svého číselného kódu z dotazníků na své výsledky. Číselné kódy byly studentům přiděleny podle pořadí rozdání dotazníků. Výsledky byly zaslány jednotlivým učitelům, kteří byli přítomni v dané vyučovací hodině při testování.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo prozkoumání vzájemných vztahů mezi spirituální inteligencí, duševním zdravím a materialismem u studentů středních škol. Výzkumný soubor tvořilo 434 respondentů, kritérium pro výběr respondentů do výzkumu bylo započaté studium střední školy.

Teoretická část zmapovala tři hlavní oblasti (spirituální inteligenci, duševní zdraví a materialismus) z pohledu různých autorů. Pro pochopení konstruktů spirituální inteligence a jeho vývoje bylo důležité vymezit si v teoretické části nejdříve pojmy náboženství, spiritualita a religiozita. Byly zde popsány také výzkumy mapující vztahy mezi hlavními oblastmi výzkumu. Tato výzkumná zjištění byly stavebním kamenem pro sestavení výzkumných otázek a hypotéz v praktické části. Dále se teoretická část pokusila nabídnout pohled na spiritualitu a materialismus jako na hodnoty.

V praktické části byla použita kombinace dotazníkových metod, které doposud ve výzkumu nebyly použity společně. Zajímavým zjištěním je, že mezi spirituální inteligencí a materialismem nebyl nalezen statisticky signifikantní vztah. Předpokládaný vztah nebyl zjištěn ani mezi materialismem a duševním zdravím ve smyslu osobní pohody. Statisticky významný vztah byl ověřen pouze mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím. Některé předpokládané vztahy se autorce práce nepodařilo prokázat, proto by si dle autorky zasloužily prostor v dalším výzkumu. Nehledě na věkově omezený výzkumný soubor studentů středních škol se autorce povedlo přijmout některé hypotézy ohledně spirituální inteligence a duševního zdraví. Přínosem práce bylo zjištění, že dimenze Nalézání osobního smyslu života vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře duševního zdraví, a zároveň dimenze Duševní pohoda vykazuje u studentů středních škol nejtěsnější vztah k míře spirituální inteligence. Bylo zjištěno, že dimenze spirituální inteligence vysvětluje větší rozptyl (21 %) v úrovni duševního zdraví, než kdybychom se rozptyl (6 %) v úrovni spirituální inteligence snažili vysvětlit duševním zdravím. Hledání prediktorů u jednotlivých dimenzí přineslo zjištění, že největší varianci (16 %) míry duševního zdraví vysvětluje dimenze Nalézání osobního smyslu života a naopak největší varianci (4 %) míry spirituální inteligence vysvětluje dimenze Duševní pohoda. Dimenze nalézání osobního smyslu se tedy potvrdila jako nejvýznamnější korelát i prediktor duševního zdraví.

Na základě poznatků o dimenzích spirituální inteligence bychom mohli duševní zdraví studentů středních škol zlepšit tím, že je podpoříme ve směřování k určitému dosažitelnému životnímu cíli, jež jim může poskytnout vodítko k nalezení smysluplnosti života. Na základě výsledků této práce nelze vyvozovat závěry o tom, zda věk ovlivňuje spirituální inteligenci, ale výsledky mohou být odrazovým můstkem pro další výzkumy zaměřené více do hloubky toho, jakým způsobem věk souvisí s rozvojem spirituální inteligence u české populace. Tato bakalářská práce také odkrývá směr dalšího možného bádání v oblasti spirituální inteligence u středoškolských studentů.

Seznam použité literatury

1. Amram, Y. (2007). The seven dimensions of spiritual intelligence: An ecumenical, grounded theory. In *115th annual conference of the American psychological association* (pp. 17-20). San Francisco, CA.
2. Amram, Y., & Dryer, C. (2008). The integrated spiritual intelligence scale (ISIS): Development and preliminary validation. In *116th annual conference of the American Psychological Association* (pp. 14-17). Boston, MA.
3. Babinčák, P., Preiss, M., Příhodová, T., & Příhodová, K. (2015). Dotazník intenzity náboženské víry: Psychometrické výsledky u českých a slovenských vysokoškolských studentů. *E-psychologie*, 9(2), 36-50.
4. Bariekzahyová, T., Rendlová, M., & Hnilica, K. (2009). Vlivy sociálního statusu a materialistické hodnotové orientace na spokojenost se životem studentů středních škol. In *IV. Mezinárodní konference doktorandů odborů Psychológia a Sociálna práca* (pp. 29-38).
5. Belk, R. W. (1984). Three scales to measure constructs related to materialism: Reliability, validity, and relationships to measures of happiness. In T. C. Kinnear (Ed.), *Advances in Consumer Research* (Vol. 11, pp. 291-297). Provo: Association for Consumer Research.
6. Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8(3), 163-181.
7. Blatný, M., Dosedlová, J., Kebza, V., & Šolcová, I. (2005). *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. Brno: Masarykova univerzita & Nakladatelství MSD.
8. Bolghan-Abadi, M., Ghofrani, F., & Abde-Khodaei, M. S. (2014). Study of the spiritual intelligence role in predicting university students' quality of life. *Journal of Religion and Health*, 53(1), 79-85.
9. Burroughs, J. E., & Rindfleisch, A. (2002). Materialism and well-being: A conflicting values perspective. *Journal of Consumer Research*, 29(3), 348-370.
10. Byron, K., & Miller-Perrin, C. (2009). The value of life purpose: Purpose as a mediator of faith and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 4(1), 64-70.
11. Cakirpaloglu, P. (2004). *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia.
12. De Vaus, D. (2002). *Surveys in social research*. Australia: Allen & Unwin. (Originál byl publikován v roce 1985).

13. Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
14. Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. . In C. R. Snyder & S. J. Lopez. (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 63-73). Oxford: Oxford Univ. Press.
15. Dittmar, H., Bond, R., Hurst, M., & Kasser, T. (2014). The relationship between materialism and personal well-being: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(5), 879-924.
16. Dorotíková, S. (1998). *Filosofie hodnot: problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
17. Emmons, R. A. (2000a). Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition, and the psychology of ultimate concern. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 10(1), 3-26.
18. Emmons, R. A. (2000b). Spirituality and intelligence: Problems and prospects. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 10(1), 57-64.
19. Felix, R. (2008). Are Materialists Really Less Happy? A Re-Inquiry of the Relationship between Materialism and Subjective Well-Being. *Society for Marketing Advances Proceedings*, 94-97.
20. Fromm, E. (2003). *Psychoanalýza a náboženství*. (Š. Kovařík, překl.). Praha: Aurora. (Originál byl publikován v roce 1950 s názvem *Psychoanalysis and Religion*).
21. Fry, P. S. (2000). Religious involvement, spirituality and personal meaning for life: Existential predictors of psychological wellbeing in community-residing and institutional care elders. *Aging & Mental Health*, 4(4), 375-387.
22. Gardner, H. (2000). A case against spiritual intelligence. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 10(1), 27-34.
23. Gardner, H. (2011). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books. (Originál byl publikován v roce 1993).
24. Gardner, H. (2018). *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. (E. Votavová, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1993 s názvem *Frames of Mind: the Theory of Multiple Intelligences*).
25. Górník-Durose, M. E. (2019). Deconstructing materialism – towards a better understanding of its connections with well-being. *Polish Psychological Bulletin*, 50(2), 174-183.

26. Hnilica, K. (2007). Systém a dynamika hodnot. *Pedagogika*, 57(2), 166-184.
27. Chan, Y., Arita, W., Siu, Y., & Angela, F. (2016). Application of the Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) Among Hong Kong University Students. *International Journal of Transpersonal Studies*, 35(1), 1-12.
28. Inglehart, R. (1971). The silent revolution in Europe: Intergenerational change in post-industrial societies. *American Political Science Review*, 65(4), 991-1017.
29. Inglehart, R. (1981). Post-materialism in an environment of insecurity. *American Political Science Review*, 75(4), 880-900.
30. Inglehart, R. (2000). Globalization and postmodern values. *Washington Quarterly*, 23(1), 215-228.
31. Inglehart, R., & Abramson, P. R. (1994). Economic security and value change. *American Political Science Review*, 88(2), 336-354.
32. Janštová, E. (2015). *Spiritualita a duševní zdraví* (diplomová práce). Dostupné z webových stránek Masarykovy univerzity: https://is.muni.cz/th/ezz7c/Diplomova_prace.pdf.
33. Kammann, R., & Flett, R. (1983). Affectometer 2: A scale to measure current level of general happiness. *Australian Journal of Psychology*, 35(2), 259-265.
34. Karabati, S., & Cemalcilar, Z. (2010). Values, materialism, and well-being: A study with Turkish university students. *Journal of Economic Psychology*, 31(4), 624-633.
35. Kasser, T., & Ahuvia, A. (2002). Materialistic values and well-being in business students. *European Journal of Social Psychology*, 32(1), 137-146.
36. Kasser, T., Rosenblum, K. L., Sameroff, A. J., Deci, E. L., Niemiec, C. P., Ryan, R. M., Árnadóttir, O., Bond, R., Dittmar, H., Dungan, N., & Hawks, S. (2014). Changes in materialism, changes in psychological well-being: Evidence from three longitudinal studies and an intervention experiment. *Motivation and Emotion*, 38(1), 1-22.
37. Keyes, C. L. M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(2), 207-222.
38. Keyes, C. L. M. (2007). Promoting and protecting mental health as flourishing: A complementary strategy for improving national mental health. *American Psychologist*, 62(2), 95-108.
39. Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121-140.

40. Keyes, C. L. M. (2006). The Subjective Well-Being of America's Youth: Toward a Comprehensive Assessment. *Adolescent & Family Health, 4*(1), 3-11.
41. Keyes, C. L. M., & Haidt, J. (2003). *Flourishing: Positive psychology and the life well-lived*. Washington: American Psychological Association.
42. Keyes, C. L. M., Wissing, M., Potgieter, J. P., Temane, M., Kruger, A., & Van Rooy, S. (2008). Evaluation of the mental health continuum–short form (MHC–SF) in setswana-speaking South Africans. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 15*(3), 181-192.
43. King, D. B. (2010). Personal meaning production as a component of spiritual intelligence. *International Journal of Existential Psychology and Psychotherapy, 3*(1).
44. King, D. B., & DeCicco, T. L. (2009). A viable model and self-report measure of spiritual intelligence. *International Journal of Transpersonal Studies, 28*(1), 68-85.
45. King, D. B. (2013). *A Practical Guide to Spiritual Intelligence*. Vyhledáno dne 26. 12. 2019 na http://www.thestateofus.net/practical_guide_to_si.pdf.
46. Klimusová, H., Burešová, I., Dosedlová, J., & Jelínek, M. (2016). Association of optimism and health-related behavior with mental health in Czech adolescents. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 598-605*.
47. Křivohlavý, J. (2004). *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál.
48. La Barbera, P. A., & Gürhan, Z. (1997). The Role of Materialism, Religiosity, and Demographics in Subjective Well-Being. *Psychology & Marketing, 14*(1), 71-97.
49. Machů, K. (2015). Dotazník Expressions of spirituality inventory (ESI) jako metoda měření spirituality. *E-psychologie, 9*(3), 1-9.
50. Meraviglia, M. G. (2004). The effects of spirituality on well-being of people with lung cancer. *Oncology nursing forum, 31*(1), 89-94.
51. Mishra, P., & Vashist, K. (2014). A review study of spiritual intelligence, stress and well-being of adolescents in 21st century. *International Journal of Research in Applied Natural and Social Sciences, 2*(4), 11-24.
52. Moravec, P., & Slezáčková, A. (2018). Psychometrické vlastnosti české verze škály Spirituální inteligence D. Kinga. *Psychologie a její kontexty, 9*(1), 83-100.

53. Nakonečný, M. (1998). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia. (Originál byl publikován v roce 1995).
54. Nael, D. D. (2004). *Spiritual orientation in relation to spiritual intelligence: A new consideration of traditional Christianity and New Age/individualistic spirituality*. Doctoral Dissertation, University of South Australia: Australia.
55. Richins, M. L. (1994). Special possessions and the expression of material values. *Journal of Consumer Research*, 21(3), 522-533.
56. Richins, M. L. (2004). The material values scale: Measurement properties and development of a short form. *Journal of Consumer Research*, 31(1), 209-219.
57. Richins, M. L., & Dawson, S. (1992). A consumer values orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation. *Journal of Consumer Research*, 19(3), 303-316.
58. Richins, M. L., McKeage, K. K., & Najjar, D. (1992). An exploration of materialism and consumption-related affect. In J. F. Sherry, J. Sternthal & B. Sternthal (Eds.), *Advances in Consumer Research* (Vol. 19, pp. 229-236). Provo: Association for Consumer Research.
59. Rokeach, M. (1977). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
60. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166.
61. Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
62. Říčan, P., Janošová, P., & Tyl, J. (2007). Test spirituální citlivosti. *Československá psychologie*, 51(2), 153-160.
63. Říčan, P., & Krejčířová, D. (2006). *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada.
64. Říčan, P. (2002). *Psychologie náboženství*. Praha: Portál.
65. Říčan, P., & Janošová, P. (2005). Spirituality: its psychological operationalization via measurement of individual differences: A Czech perspective. *Studia Psychologica*, 47(2), 157-165.
66. Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: Direct relations and congruity effects. *European Journal of Social Psychology*, 30(2), 177-198.

67. Sahebalzamani, M., Farahani, H., Abasi, R., & Talebi, M. (2013). The relationship between spiritual intelligence with psychological well-being and purpose in life of nurses. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 18(1), 38-41.
68. Seinauskiene, B., Mascinskiene, J., Petrike, I., & Rutelione, A. (2016). Materialism as the Mediator of the Association between Subjective Well-being and Impulsive Buying Tendency. *Engineering Economics*, 27(5), 594-606.
69. Seligman, M. (2014). *Vzkvétání: nové poznatky o podstatě štěstí a duševní pohody*. (E. Nevrlá, překl.). Brno: Jan Melvil. (Originál byl publikován v roce 2011 s názvem *Flourish: A Visionary New Understanding of Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*).
70. Shabani, J., Hassan, S. A., Ahmad, A., & Baba, M. (2010). Age as moderated influence on the link of spiritual and emotional intelligence with mental health in high school students. *Journal of American Science*, 6(11), 394-400.
71. Sharma, D., & Jain, M. (2016). Growing gracefully with age: A study of spiritual intelligence and subjective well-being of emerging adults. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 7(1), 147-149.
72. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). Academic Press.
73. Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
74. Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online readings in Psychology and Culture*, 2(1), 11.
75. Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550-562.
76. Schwartz, S. H., & Huisman, S. (1995). Value priorities and religiosity in four Western religions. *Social Psychology Quarterly*, 58(2), 88-107.
77. Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J. E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus, O., & Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663-688.

78. Slezáčková, A., & Janštová, E. (2016). Vztah spirituální inteligence a duševního zdraví: Význam nalézání osobního smyslu a duchovní praxe. *E-psychologie*, 10(2), 18-33.
79. Slezáčková, A., & Pučelíková, A. (2016) Duševní a tělesné zdraví ve vztahu ke zdraví podporujícímu chování a sociální opoře. In *Chování související se zdravím: determinanty, modely a konsekvence* (pp. 90-118). Brno: Masarykova univerzita.
80. Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal.
81. Sood, S., Bakhshi, A., & Gupta, R. (2012). Relationship between personality traits, spiritual intelligence and well being in university students. *Journal of Education and Practice*, 3(10), 55-60.
82. Stock, W. A., Okun, M. A., & Benin, M. (1986). Structure of subjective well-being among the elderly. *Psychology and Aging*, 1(2), 91-102.
83. Stríženec, M. (2006). Inteligencia v kontexte spirituality. In I. Ruisel et al., *Úvahy o inteligenci a osobnosti* (pp. 131-149). Bratislava: Slovak Academia Press.
84. Šolcová, I., & Kebza, V. (2004). Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (wellbeing), její determinanty a prediktory. In *Kvalita života Sborník příspěvků z konference* (Vol. 25, pp. 21-32). Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky.
85. Šolcová, I., & Kebza, V. (2009). Osobní Pohoda Vysokoškolských Studentů: Česká Část Studie. *Československá Psychologie*, 53(2), 129-139.
86. Štampach, O. I. (1992). *Malý přehled náboženství*. Praha: SPN.
87. Štampach, O. I. (1998). *Náboženství v dialogu: kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*. Praha: Portál.
88. Štampach, O. I. (2010). *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Praha: Vyšehrad.
89. Tenklová, L., & Slezáčková, A. (2016). Differences between self-forgiveness and interpersonal forgiveness in relation to mental health. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 42(2), 282-289.
90. Vaughan, F. (2002). "What is Spiritual Intelligence?" *Journal of Humanistic Psychology*, 42(2), 16-33.

91. Wigglesworth, C. (2006). Why spiritual intelligence is essential to mature leadership. *Integral Leadership Review*, 6(3), 1-17.
92. Zohar, D., & Marshall, I. (2001). *Spiritual intelligence: the ultimate intelligence*. London: Bloomsbury.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Soubor studentů	35
Tabulka 2: Frekvenční tabulka.....	35
Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání otce	37
Tabulka 4: Nejvyšší dosažené vzdělání matky	37
Tabulka 5: Vzájemné korelace mezi dotazníky Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24), Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a Material values scale (MVS)	43
Tabulka 6: Vzájemné korelace mezi subškálami dotazníku Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) a dotazníkem Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF).....	44
Tabulka 7: Vzájemné korelace mezi subškálami dotazníku Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a dotazníkem Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24).....	45
Tabulka 8: Vzájemné korelace mezi subškálou Duševní pohoda v dotazníku Mental Health Continuum Short Form (MHC-SF) a subškálami dotazníkem Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24).....	46
Tabulka 9: Regresní analýza – predikce vlivu čtyř dimenzí spirituální inteligence na míru duševního zdraví	47
Tabulka 10: Regresní analýza – predikce vlivu jednotlivých dimenzí spirituální inteligence na míru duševního zdraví.....	47
Tabulka 11: Regresní analýza – predikce vlivu tří dimenzí duševního zdraví na míru spirituální inteligence	48
Tabulka 12: Regresní analýza – predikce vlivu jednotlivých dimenzí duševního zdraví na míru spirituální inteligence	48
Tabulka 13: Vzájemná korelace mezi dotazníky Mental Health Continuum – Short Form (MHC-SF) a Material values scale (MVS).....	49
Tabulka 14: Analýza rozptylu – rozdíly ve skupinách u Škály materialistických hodnot, Škály spirituální inteligence a Škály duševního zdraví dle typu studia	49
Tabulka 15: Průměrné hodnoty ve Škále materialistických hodnot (MVS) podle typu studia.....	50

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schwartzův model hodnot (Hnilica, 2007)26

Seznam grafů

Graf 1: Průměrné hodnoty ve Škále materialistických hodnot (MVS) dle typu studia...50

Seznam příloh

Příloha 1: Seznam zkratk	I
Příloha 2: Demografický dotazník	III
Příloha 3: Dotazník MHC – SF.....	IV
Příloha 4: Škála MVS	V
Příloha 5: Škála SISRI.....	VI
Příloha 6: Deskriptivní charakteristiky.....	VIII

Přílohy

Příloha 1: Seznam zkratk

AFM	Affectometer 2 Short Version
CET	Critical existential thinking (Kritické uvažování o existenciálních tématech)
COS	Cognitive orientation toward spirituality (dimenze kognitivní orientace na spiritualitu)
CSE	Conscious state expansion (Schopnost rozšiřování svého vědomí)
EPD	Experiential-phenomenological aspects (zkušenostně-fenomenologická dimenze)
ESI	Expressions of Spirituality Inventory
EWB	Existential well-being (dimenze existenciální pohody)
EWB	Paranormal beliefs (dimenze paranormálního přesvědčení)
ISIS	Integrated Spiritual Intelligence Scale
MHC-SF	Mental health continuum short-form (Škála duševního zdraví)
MVS	Material value scale (Škála materialistických hodnot)
PMP	Personal meaning production (Nalézání osobního smyslu života)
REL	Religiousness (dimenze religiozity)
SCSORF	The Santa Clara Strength of Religious Faith Questionnaire (Dotazník intenzity náboženské víry)
SISRI-24	Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (Škála spirituální inteligence)
SOŠ	Střední odborná škola (Úplné střední odborné vzdělání s maturitou)
SOU	Střední odborné učiliště (Úplné střední odborné vzdělání s výučním listem)
SQ	Spirituální inteligence
SWB	Social well-being

SWLS	The satisfaction with life scale
TA	Transcendental awareness (Vědomí přesahu)
TSC	Test spirituální citlivosti

Příloha 2: Demografický dotazník

KÓD	
------------	--

Věk (doplňte)	
Pohlaví	☐ Žena ☐ Muž
Místo studia – kraj (doplňte)	
Studium	☐ Střední odborné vzdělání s výučním listem ☐ Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení) ☐ Úplné střední všeobecné vzdělání (na gymnáziu) ☐ Jiné (doplňte) _____
Ročník studia	☐ 1. ročník (5. ročník – gymnázium) ☐ 2. ročník (6. ročník – gymnázium) ☐ 3. ročník (7. ročník – gymnázium) ☐ 4. ročník (8. ročník – gymnázium)
Nejvyšší dosažené vzdělání – OTEC	☐ ZŠ ☐ SŠ bez maturity ☐ SŠ s maturitou ☐ VŠ
Nejvyšší dosažené vzdělání – MATKA	☐ ZŠ ☐ SŠ bez maturity ☐ SŠ s maturitou ☐ VŠ

Příloha 3: Dotazník MHC – SF

Prosím odpovězte na následující otázky podle toho, jak jste se cítil/a **za poslední měsíc**. Svou odpověď zakroužkujte podle uvedené škály 0 až 5.

- 0 nikdy
- 1 jednou nebo dvakrát za měsíc
- 2 asi jednou týdně
- 3 dvakrát nebo třikrát týdně
- 4 skoro každý den
- 5 každý den

JAK ČASTO jste za poslední měsíc cítil/a:

1. ..., že jste šťastný/á	0 1 2 3 4 5
2. ..., že máte zájem o život	0 1 2 3 4 5
3. ..., že jste spokojený/á	0 1 2 3 4 5
4. ..., že jste společnosti něčím významně přispěl/a	0 1 2 3 4 5
5. ..., že jste součástí nějakého společenství (jako je sociální skupina, vaše sousedství, město)	0 1 2 3 4 5
6. ..., že se naše společnost stává lepším místem pro lidský život	0 1 2 3 4 5
7. ..., že lidé jsou ve své podstatě dobří	0 1 2 3 4 5
8. ..., že způsob, jakým funguje naše společnost, Vám dává smysl	0 1 2 3 4 5
9. ..., že jste spokojen/a s většinou svých vlastností	0 1 2 3 4 5
10. ..., že se Vám daří zvládat nároky všedního dne	0 1 2 3 4 5
11. ..., že máte s ostatními vřelé a důvěrné vztahy	0 1 2 3 4 5
12. ..., že Vás nějaká zkušenost podnítila k osobnímu růstu a změně k lepšímu	0 1 2 3 4 5
13. ..., že můžete sebejistě vyjadřovat své myšlenky a názory	0 1 2 3 4 5
14. ..., že Váš život má nějaký směr nebo smysl	0 1 2 3 4 5

Příloha 4: Škála MVS

Níže je devět vět, s nimiž můžete souhlasit nebo nesouhlasit. Pomocí čísel 1–7 vyjádřete stupeň svého souhlasu nebo nesouhlasu s každým tvrzením. Buďte, prosím, otevření a upřímní.

Sedmibodová stupnice je následující:

- 1 *rozhodně nesouhlasím*
- 2 *nesouhlasím*
- 3 *spíše nesouhlasím*
- 4 *nemohu se rozhodnout*
- 5 *spíše souhlasím*
- 6 *souhlasím*
- 7 *rozhodně souhlasím*

1. Věci, které mám, vypovídají hodně o tom, jak si v životě vedu.	1 2 3 4 5 6 7
2. Kupování věcí mi dělá velkou radost.	1 2 3 4 5 6 7
3. Byl/a bych šťastnější, kdybych si mohl/a dovolit kupovat více věcí.	1 2 3 4 5 6 7
4. Rád/a vlastním věci, které dělají na druhé dojem.	1 2 3 4 5 6 7
5. Mám v životě rád/a hodně luxusu.	1 2 3 4 5 6 7
6. Můj život by byl lepší, kdybych vlastnil/a některé věci, jež nemám.	1 2 3 4 5 6 7
7. Obdivuji lidi, kteří vlastní nákladné domy, auta a oděvy.	1 2 3 4 5 6 7
8. Občas mě docela trápí, že si nemohu dovolit koupit vše, co bych chtěl/a.	1 2 3 4 5 6 7
9. Pokud jde o hmotné statky, snažím se držet svůj život v prostotě.	1 2 3 4 5 6 7

Příloha 5: Škála SISRI

Přečtěte si prosím každé tvrzení a pomocí číselné škály 0 až 4 zakroužkujte takovou odpověď, která Vás nejvíce vystihuje:

- 0 *vůbec mě nevystihuje*
 1 *spíš mě nevystihuje*
 2 *trochu mě vystihuje*
 3 *hodně mě vystihuje*
 4 *naprosto mě vystihuje*

1. Často se zamýšlím nad podstatou reality.	0 1 2 3 4
2. Jsem si vědom/a toho, že kromě fyzických aspektů mám v sobě i hlubší stránky.	0 1 2 3 4
3. Trávím čas rozjímáním nad smyslem a účelem své existence.	0 1 2 3 4
4. Jsem schopen/na dosáhnout vyšších stavů mysli (v modlitbě, meditaci, kontemplaci apod.)	0 1 2 3 4
5. Jsem schopný/á hluboce rozjímat o tom, co nastane po smrti.	0 1 2 3 4
6. Je pro mě obtížné vnímat něco jiného, než to, co je fyzické a materiální povahy.	0 1 2 3 4
7. Moje schopnost nacházet smysl a účel života mi pomáhá se vyrovnávat se stresovými situacemi.	0 1 2 3 4
8. Když chci, dokážu si záměrně navozovat vyšší stav mysli (v modlitbě, meditaci, kontemplaci apod.).	0 1 2 3 4
9. Vytvořil/a jsem si vlastní teorie o životě, smrti, skutečnosti a bytí.	0 1 2 3 4
10. Vnímám hlubší propojení mezi sebou a ostatními lidmi.	0 1 2 3 4
11. Jsem schopen/na definovat smysl nebo účel svého života.	0 1 2 3 4
12. Jsem schopen/na volně přecházet mezi různými úrovněmi stavů mysli.	0 1 2 3 4
13. Často rozmýšlím o smyslu událostí v mém životě.	0 1 2 3 4
14. Přistupuji k sobě sama na základě svého hlubšího, nefyzického já.	0 1 2 3 4
15. Když zažiji nějaké selhání, jsem v tom stále schopen/na najít smysl.	0 1 2 3 4
16. Ve vyšších stavech mysli často vidím věci a možnosti volby jasněji.	0 1 2 3 4
17. Často přemýšlím o vztahu člověka a vesmíru.	0 1 2 3 4

18. Jsem si plně vědom/a nemateriálních stránek života.	0 1 2 3 4
19. Jsem schopen/na se rozhodovat v souladu s tím, co vnímám jako smysl svého života.	0 1 2 3 4
20. Vnímám u lidí důležitější kvality, než je jejich tělo, osobnost nebo emoce.	0 1 2 3 4
21. Rozjímám nad tím, zda existuje nějaká vyšší síla nebo moc (např. Bůh, božská bytost, vyšší energie atd.)	0 1 2 3 4
22. Uvědomění existence nemateriálních stránek života přispívá k mé vyrovnanosti.	0 1 2 3 4
23. Jsem schopen/na nacházet význam nebo smysl ve svých každodenních zážitcích a zkušenostech.	0 1 2 3 4
24. Vytvořil/a jsem si vlastní postupy, skrze které dosahuji vyšších stavů mysli (v modlitbě, meditaci, kontemplaci, apod.).	0 1 2 3 4

Příloha 6: Deskriptivní charakteristiky

Deskriptivní charakteristiky Škály spirituální inteligence (N = 434)

SISRI-24	Průměr	SD	Medián	Modus	Min.	Max.
CET	14,49	5,79	15	16	0	28
PMP	10,27	4,19	10	13	0	20
TA	16,10	4,91	16	18	0	28
CSE	5,78	4,73	5	0	0	20
Celkový skór	46,8	14,96	46,5	55	9	96

Deskriptivní charakteristiky Škály duševního zdraví (N = 434)

MHC-SF	Průměr	SD	Medián	Modus	Min.	Max.
Emocionální pohoda	18,99	5,90	20	23	0	30
Sociální pohoda	10,39	4,74	11	9	0	24
Psychická pohoda	16,10	3,07	11	13	0	15
Celkový skór	40,06	11,89	42	44	2	68

Deskriptivní charakteristiky Škály materialistických hodnot (N = 434)

MVS	Průměr	SD	Medián	Modus	Min.	Max.
Celkový skór	34,15	6,92	37	37	11	58

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Alice Nedělová

Studijní program: Psychologie

Název práce: Vztah spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

Rok dokončení práce: 2020

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1310

Ostatní text: 108648

Celkový počet znaků: 109958

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: BP – Alice Nedělová

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Alice Nedělová

Obor studia: Psychologie

Název práce: Vztah spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Jirman, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 86

Počet stránek příloh: 10

Počet titulů v seznamu literatury: 92

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

1				
---	--	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

1				
---	--	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

1				
---	--	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

1				
---	--	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

1				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

1				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

1				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

1				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

1				
---	--	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

1				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Výzkumy poukazují k tomu, že míra spirituální inteligence na věku nezáleží. Přesto zkušenost ukazuje, že se sama spiritualita s věkem proměňuje.

Otázka zní – proměňuje se skutečně? Jakým způsobem se proměňuje? Jde hovořit o spiritualitě první poloviny života a druhé poloviny života? Bylo by možné uvažovat o proměnách spirituality v souvislosti s konceptem etap lidského života podle Erika Eriksona?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

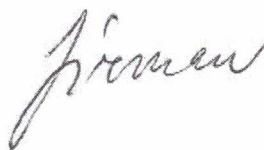
Studentka si vybrala aktuální téma z hlediska počtu výzkumů a publikací věnovaných spiritualitě a jejímu vlivu na život. V práci prokázala, že se orientuje v tak rozsáhlém a zároveň specifickém oboru psychologie. Z rozsáhlého souboru odborných publikací dokázala cíleně pro záměry svého výzkumu vybrat to podstatné a přehledně zpracovat v teoretické části. Samostatně zvolila téma svého výzkumu tak, že navazuje na stávající výzkumy a zároveň je doplňuje.

Vlastní přínos práce je v tom, že na zvoleném výzkumném souboru ověřuje hypotézy vycházející z výsledků podobných předchozích výzkumů, srovnává výsledky v závislosti na dotazníkových metodách.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 13. 5. 2020

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Alice Nedělová

Obor studia: Psychologie

Název práce: Vztah spirituální inteligence, duševního zdraví a materialismu u studentů středních škol

Vedoucí/oponent* práce: Mgr. Michal Slaninka, Ph.D

Technické parametry práce:

Přímé citace: 1310

Ostatní text: 108648

Celkový počet znaků: 109958

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x	x		
--	---	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x	x		
--	---	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Ako si autorka vysvetľuje negatívny vzťah medzi emocionálnou pohodou a spirituálnou inteligenciou (str. 48)?
- 2) Čo autorku motivovalo skúmať danú problematiku?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Alice Nedělová sa v práci venuje vzťahu spirituálnej inteligencie, duševného zdravia a materializmu u študentov stredných škôl. Práca formálne i obsahovo spĺňa kritéria výskumných prác. Z kladov práce vyberám len niekoľko: autorka prezentuje adekvátny popis dotazníkov, ktoré použila, prehľad súčasných výskumov k danej téme, jej výskumná vzorka má 434 participantov, dôsledne sa v diskusii venuje limitom svojej práce, kvalitne napísaná diskusia. V práci sa občasne vyskytujú vynechané slová (napr. str. 47 H5, str. 51 riadok 21). Prácu považujem za veľmi kvalitne vypracovanú, odporúčam ju k obhajobe s výsledkom výborne.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: 1

Datum, podpis:

Glaucha

*

nehodící se, škrtněte